

Kandahar. Kabul
Vol.11, No.10, Jadi 1349
(December 1970)

زموږ پاران ټولو اړه والي او نني معظم اعلي حضرت دهيو او د شمالي ولاياتو ته
په خپل وروستي شاهانه سفر کې کله چې د سمنگان په ولايت کې
د خلکو د شاه دوستي او نود او احساساتو سره بدرقه کېږي

پوهنه او پرمختګ

د اوسني ژوند شرایط چې د تېرو
پېر یو په اسهت بدلون پیدا کړی دی
دا څرګه چې بشر تل د طبیعي غریزې
له مخې د علمي انکشاف لوله لاری
د خپلې نېکمرغۍ او آرامۍ په لټه
کې دی او هر ه ټولنه غواړي چې
د عصر د ملاتړیا او ایجا باتوله
مخې د انکشافی سهر په لټه کې
خپل برم خوالی کړي.

د تاریخي شواهدو له مخې چې
وینو، بشري ټولنو د هېڅ یوه
آفته مخه د ویره اضرار نه دی

موندلی لکه د جهل او نا پوهۍ
مخه لویې اساس و یلای شو
چې جهل او نا پوهۍ د بشري ټولنو
لومړنی دښمن دی، نو ځکه بشري
ټولنو د تاریخ په ادوارو
کې د خپلې آرامۍ په ملحوظ
ارتفالی سهر د موانعو د منځه
وړلو په غرض د عصر د ایجا باتو
سره سم زیاتې ستوماني کاللی
دی او نور هم هاند کوي چې
د ټولنو د ژوندانه سطح د لوی او
آموده ژوند پر لور دارتقاوا نهالی
پراوته ورسېږي چې د دغو ټولو
پرمختګونو د عواملو یوازینی
لاره همدغه پوهنه ده.

که موږ د نړۍ د موجوده تمدن
ته څیر شو او هڅه هیوادونه چې
ان ورځ د ترقۍ او پرمختګ ولورې

مدار جو ته رسیدلي دي د پوهې په رڼا کې لې د ټولو اختراعاتو او
علمي انکشافاتو په وجه لې د طبیعت د رېټ او موزاسرارد مخکې
پرمخ، دلته په څرګه حنی بد فضا او بیګانه ژګړو کېني څرګند
کړی دی او هم لې د هر شې علت او معلول کشف کړی دی دا ټوله
رفعت د پوهنې او عرفان پرکت دی چې بشري جوامعونه لې د
زمنه مساعده کړې ده چې د جهل، طبیعي آفاتو او نوروا اجتماعي
بحرانو له مخه مخاونه خولدی کړي.

په لړۍ کې د پیر وایه هیوادونه شته چې د اټومسوله نقطه نظر د پیر
لو مګر د علم او پوهې پانګه یې زیاته ده ترڅو ټولو یو هیواد د
چې د علم مخه یې پرځی دی د پرمختنه علمی مرقی او آرام دی، او پدی
اساس دامتل شوی څېر ده په هر ه اندازه چې بشري ټولنې د علم
او عرفان په لجهزاتو مجهزی دی په هغه اندازه لې په بشري جوامعو
کې د تنظیم او انکشاف د تلې مقياس لوړ دی.

نو ځر ښکې چې د ترقۍ او پرمختګ لومړی اساس په علم پوړی
مر بوط دی نو ځکه زموږ مطبوعه حکومت د پوړی مودې راهیسې
په ګران هیواد کې د ورځ په ورځ زیاتیدونکو او ټیټو له کبله د عام
علم د زده کړې په غرض خپله خاصه پاملرانه د پوهنې او انکشاف ته
را سر مخولی ده چې د انکشافی پلانونو په پرکت لې د معارف د اهمیت
په برخه کې د پوهنې، روزنې شتون په لاره کې جدي اقدامات
شروع کړی دی چې د هیواد په هر ه برخه کې علاوه پر رسمي ښوونځیو
تر بیړی مؤسسات د افغان ټولس د افکارو درویناله کولو په ملحوظ
په کار اچولی او ځینې نور داسې انکشافی پلانونه لې د علمي او
فني لاری تر لاس لاندې دی چې دا ټوله ورځ په ورځ د ګران هیواد
د نیمګړ ټیټو د ښې بدو او د عصر د ملاتړیا تو سره سم د عصري او مرفه
ژوند د ټامون زیږی را کوي.

څرګه چې پوهنه او علم د یوه هیواد د ټولو پرمختګو او اواز
بشې عامل دی نو ځکه پرموږ لازمه ده چې د خپل ژوند دښه کیدو
په ملحوظ د تعلیم او تهیم په لاره کې لکه څنګه چې ښالې د استفادی
قدرت په ځان کې پیدا کړي او هم هاند کړي چې د اجتماعي وچالو
له مخې په خپلو کلتکو مجاهدو د علم او پوهنې د ځلا ندو پلو شو
په رڼا د ګران افغانستان د ترقۍ او د ټولنې د څیر او بهېود په لاره
کې د معظم ټولو لوستو پوړی لاندې او چټ ګامونه واخلي او
پدغه لاره کې خپل جدو جهد وساتو او د کلي خیر مصدر و ګرځوي.

18 APR 2005

6 CONTINUATION 6

دامتيا زخا ولد : د مطوع افغان نثرائي مؤسس
مسؤل مدير : زلمی (بارك)

کالني يه

کندهار

مياشتني خپرونه

به کندهار کي [۲۸] افغاني

ادبي ، تاريخي ، اجتماعي ، علمي

دهيواد په داخل کي [۳۳]

اداره : د شهيدان لور واپ

په دېالديو هيوادو کي يوهالر

د تاسيس کال ۱۳۴۹

د مرغومي مياشت

د يوولسم کال لسمه ځله

۱۳۴۹ لمريز کال

پر له پسي ځله ۱۳۳

ددې گڼې مضامين

د ايشني دوهم مخ

پوهنه او پر مخنيون سرمد له

مخ ۱

د پښتو پر شخړه هي کيسه

مخ ۵

ادب بايد د اجتماعي ژوند تصوير وي

مخ ۷

سردار محمد ايوب خان غوکړي

مخ ۹

تجربوي علوم

مخ ۱۱

بطارول غرنگه پيدا کيږي

مخ ۱۳

د ادب دويم

مخ ۱۴

د زړو نوغل

مخ ۱۴

افکار

مخ ۱۴

محمد عبدالحقار الهاشمي

مخ ۱۵

سولسپايات غوکړي

مخ ۱۶

د شاعر مرگ

مخ ۱۷

ابراهيم لنگولن

مخ ۱۸

سخن مجلې ته يوه کتنه

مخ ۲۱

د ايکاري شدت (داستان)

مخ ۲۳

ارسطو او د هغه فلسفي معضلي

مخ ۲۵

د کوه نور الماس

مخ ۲۷

د پښتو تعاملې حقوق

مخ ۲۸

ساينس دېاروين نظريات لرديدوي

مخ ۳

سفر

مخ ۳

نوکو کاران

د کندهار دولتي مطبعه

د پښتو پير شفاهي کيسه

پوه مقدمه

کورته راوړلی خو هغه مری او (رام نیت کوی
چی پدی پسی به غی او پردغه اورجنت ته
رسیدی [۱]۰
دا حماسه اووه برخي (کاندا) لری او تقریباً
۵۰۰۰۰۰ بیته کیږي دمها بهارت حماسه
و (ویاسا) لومی سړی ته منسوب ده پر ۱۵۰۰۰۰۰
بیتو ته رسیږي .

داروپا خواته ورشیوه کیدی او دهغو سیمو
له بومي اقوامو سره می جگړی کولی .
د دغو داستانو حکایات البته قدیم وه او
په ولس کی په شفاهي ډول ویل کیده خود میلاد
نڅخه په آتمه ترمنځی پېړۍ کی هومیر هغه
منظوم کړل .

د هندي حماسه

راماین او مها بهارات

ویدایي ادب د نړۍ قدیم ترین آثار ساتلی
دی او دهغه داستانونه هم د قدیم یونان د
ادبیاتو په شان داریایي ولس هغه کیسی دی
چی په مختلفو وختونو کی تکمیل شوی او
د لرغولي کلتور په معرفي کی ډیره مرسته
کوي .

له ایلیاډ او اوډیسی چی د لویډیځی نړۍ
قدیم حماسی ډل شویدی نو د ختیځی نړۍ
په ادب هم راماین او مها بهارت د غسی حیثیت
لری . دادوی کسره د اریایي ولس د عقایدو او ذوق
محصول دی چی په زرگونو کالو تکمیل شوی
او پیا د شاه راڼو له خوا منظوم شویدی .

راماین ورام (رام داش رتھی) ته منسوبه
ده دا حماسه د (رام چندر) د ژوند ماجرا ده
چی پر خپله ماینه (سیتا) مین و خو هغه (راون)
نومی خینی تبتوی رام پدی پسی رهی کیږي
خو جگړی پېښیږي او (سیتا) بیرته راوړلی او
(راون) وژلی .

کله چی سینا راوړلی پر هغی بد زمانه
کیږي او شوی بی هغه (المکی) ته راځی او
کوره نشینی غوره کوي . په دغه وخت کښی
بی (کوشا) او (لاوا) زیږي . رام چی کله د
دا هلو کان وینی نو یقین بی راځی چی ماینی
بی خیانت نه دی ورسره کړی . نو (سیتا) بیرته

په دی حماسه کی د دوو کورایو (کوروان)
او (ظوندوان) د هوانا او ترمنځ جگړه پیا کیږي
او د قدیم عرف او سندونو پری رانگړنی پکښی
پرتی دی . مثلاً د (دروپادی) (په داستان کی
دروپاد) نومی شهزادگی چی د پنځال د پاچا
لور وه د پنځو شهزادگانو سره په یوه وخت کی
واده کړیدی او له دی نڅخه یو په یو پاکلی وخت
د فامیلې تکامل د (پولیتکامی) [۲] ترخ دورا
ایسته کیږي .

دا حماسی داستان هم دیو لږ شخصیت او
جگړو . قهرمانیو او بهلوانو نڅخه مالا مال
دی او هر لکه چی د عقیدې پر بنایي ترتیب
عملي شوی نو د مدد ساتو په جمله کی داخل
شو او (ریشان) په مکلف وه چی داپه حافظه کی
وساتی او په مخصوص وختونو کښی به یی په
عامو محضرو کی وایه .

دمها بهارت لومی د آفر د شکو اتلا [۳]
په نامه دی چی (کالیډاس) نومی شاعر هغه
په سانسکرېت کی دیو تخیلې داستان په ډول منظوم
کړ او لن د قدیمې زمانې یو دلچسپ داستان
شمېرل کیږي .

د سانسکرېت ادبیاتو له ډېرو غنی ذخایرو
نڅخه شکو اتلا (ورکه شوی کوتمی) یوه اسی
داستان دی چی د قدیم هندوستان داریایي
کلتور خورا ډېر مظاهر پکښی پراته دی .

[۱] او یا نیشاد ۵۸۵ مخ [۲] پولیتکامی

[۳] او یا نیشاد تهراده دارا شکوره پر ترجمه د داکتر تارا چنداد جلالی نایبی تعلقات ۵۷۴ مخ

داداستان چې په ډراما تیک شپوه لیکل شوی دی د سانکریت په معروف شاعر (کالیداس) اثر دی .

نوموړې متنسوم ډراما تیک داستان د نومړي ټول لپاره له نن څخه یوسل او اتیا کاله وړاندې یو انګلیس پیدا کړ او هغه یې په انګریزي ژبه ترجمه کړ .

د کالیداس د ژوند پوره تاریخ معلوم ندی خو د ونه ویل کېږي چې هغه د دوهم چندرکت په زمانه کې چې په دېنګراما تیا معروف او سیدی او د پاچاهۍ ۴۷۵ څخه تر ۴۱۳ م پورې په شمالي هندوستان کې پاچهی کوله .

د هندوستان ادب پوهانو چې د کالیداس آثار لوستي دي لویایي چې هغه په ویدا کې فلسفه او ادب کې ډېر پوه او د معروفې حماسې (مهاباراتا) څخه یې خپل داستانونه اقتباس کړي دي او شکو اتلا دده هغه اثر دی چې په غرګند ډول د مهابارتا څخه رااخیستل شوی

دی او دده په خپل هنري استعداد هغه ته پالنې ورکړي او یو ټولګی حماسې ډراما تیک اثر یې ټیټی جوړ کړی دی .

د هندوستان معاصر معروف شاعر (رابندرانات ټاګور) د شکو اتلا په باره کې وایي چې دا یراځي یوه باستانی حماسه نه ده بلکې یوه عمیده فلسفه ده .

د آلمان معروف لیکوال او شاعر (ګوټنه) وایي چې شکو اتلا مطالعه زما د عمر یوه لویه حادته ده . دا داستان او ه مجله دی چې د لومړي مجلس څخه عاشق او معشوق له یوه عالم څخه بل عالم ته پورته کېږي خو د کمال په اومه مرحله کې معنوی وصل ته رسېږي .

داستان که څه هم په ظاهره کې یو ددهینی

او محبت زور ازمايي ادشیلوی خو په معنی کې د هندویزم د فلسفې اعماقونه ځان رسوي او د مسایلو او ډله تفریب د انسی په جویزم په شپوه په خاصو رموز او اوډی .

دا اثر چې نن ورځ یې فلمونه هم جوړ شوي او څو کاله وړاندې یې د سینما بین الملی جایزه هم فلم وګټله لومړی ۱۷۸۹۹ کښي او بیا د جاز انګلیس په انګریزي ترجمه کړه په ۱۷۹۹ کښي الماني فورستر او په ۱۸۴۰ کښي (چیزی) فرانسوي ترجمه کړه سر پوره ږړدی سنزلر الماني او ویلسن انګریزي هغه په ایټالیایي او ډامارکي ژبو و او ډوله او دا کلاسیک سانکریت اثر ټوله اروپا وپېژند .

د هندوستان لیکوالو هغه په ټنګالي او نورو محلي ژبو هم ترجمه کړي دي چې ان د هندوستان د بهترينو ادبیاتو په جمله کې ټیټی ټیټی .

پدې ټیټی کې ددغو قدیمو داستانونو څخه داراما یې (د داستان یو لنډیز وړاندې کېږي ترڅو د داستان اصل تخیل یو څه درک کړای شو . د (راجا د شېر ټپ) د سرچ ټپي) د کورني یو لوی پاچا و چې د شمالي هند (د یو د هیما) په سیمه کې یې پاچهی کوله دې پاچا درې مایني درلودي چې یوه یې (کوشلیا) بله یې (سمترا) او دریمه یې (کیلشی) نومیده .

له درماینو څخه راجا څلور زامن پیدا کړل چې یو یې (رام چند) بل یې (لکشمن) دریم یې (بهرت) او څلورم یې (شروګن) نومېدی . هر ننگه چې د (کوشلیا) زوی (رام) تر اوږو وروځو مشر و نور اچا هغه خپل ولیعهد وټاکي او د (ګورو د شېر) له رواج سره یې جنگي مذهبي او د مملکتداري تعلیم وروښودی . په یو بل ملک کې چې (مهتلا) نومېدی د راجا رانژدی (جهنګ) د لور د سویمېر [۱] ورځي

[۱] سویمېر: په ذریعه زمانه کې داسې رواج و چې د پاچا لور به په شرط او ادا کېده او د ملک و شهزادگان به راتلل او هر چا چې به شرط و ټکي شهزادګي به دهغه وه .

کیدی او د شاه و خوا ملک و دراجازادگان په جمله کې د شورج بهنځی له کورنۍ څخه دراجاد شرتنه مشر زوی (رام چندر) او په هغه پسی (لکشمی) هم دغه سویمر ته ور بلل شوی وه .

په سویمر کې یوه کړۍ خپل شوی وه چې په غشی باید ویشتل شوی وای نو کله چې (رام چندر) خپله کمانه کش کړه او غشی له هغې څخه ووت سم پر کړۍ وموښت او پدی ډول رام چندر دراجا جهنګ لور (سوتا) چې یوه وتلی پېغل وه او نوم یې پروطنو پروت و وگوتله .

کله چې رام چندر سوتا وکړه نو دراجا یې مقام ته پاره یې چانس اړین و او چنده زیات شو .

کله چې رام چندر کور ته راغی نو اړتولو لومړی د کشری میری (کیکشی) حسد او د بنځنی ورسره پیدا شوه او هغې زیار ایستی چې د دې زوی (بهرت) د پلار پر مخای کښینی .

د هغه وخت له دود سره یو دا و چې راجا باید یو زوی و ځنګله نه د عبادت له پاره ولیری نو د (کیکشی) په تحریرک راجا دهرته مشر زوی (رام چندر) په دغه وظیفه مکلف کړ . رام چندر هم د پلار امر ومانه او خپلې مایې (سوتا) او کشر ورو (لکشمی) سره ځنګله ته ولاړ او د هندوستان په ځنګلو کې پسی ورک شو .

د دغو دوو زامنو له فراق څخه راجا د شرتنه په سترگو وولیدو او بیا پسی مړ شو .

د پلار تر مړینې وروسته د (کیکشی) زوی (بهرت) چې یو انصاف داره ځوان و د راجا حق یې د (رام چندر) وپاله او پخپله یې له دغه مقام څخه انکار وکړ او دولی مغورو په ملګری په رام چندر پسی ځنګلونه راووت پسله د پروخت څخه دوی د چتر کوټ په غرو کې سره پیدا کړل او (بهرت) له دغه څخه وغوښتل چې د پلار مقام واخلې خو رام چندر قبوله نکړه او بهرت ته یې وویل دا کار دی ستا روزی شی . تردې وروسته پوره دیرش کاله رام لکشمی او سوتا

په دغه ځنګله کې وه څو یو وخت د (لنکا) راجا (راون رام اچي) د سوتا د بنځنۍ است او ازه یې اورېدلی وه له رام چندر څخه و تبت و ووله .

رام چندر له [پنج ویني] څخه دخپل دوست قوم (پالار) د کورنۍ د مشر (سکریو) او د هغه د سپه سالار (هنومان) په ملګری لنګله ته ولاړ او د راجا راون رام سره یې جګړه وکړه په جګړه کې یې هغو ته ماته ورکړه او رام چندر بېرته خپله مایه سیتا راوسته راجا یې مړ کړ او پاچه یې یې دهغه ورو (په پیکشن) ته وسپاره او چې بېرته خپل ملک ته راغی نو بهرت دایو دویا حکومت ده ته ور وواکه کړ [۱] .

د ری حماسه د فر دوسی شاهنامه

د امریکه په پېرو معرو فودا ستا نو لو کې چې عالمی شهرت لري یو هم د فر دوسی شاهنامه ده چې د غزنوی د دربار د هنر خیزه دوران محصول بلل کېږي .

شاهنامه هم لکه [ایلیاد] او [ودیه] . راماین او مها بهارت دیو شمیر کیسو مجموعه ده چې داستانونه یې ټوله دار پیا او د پهلوانی او تاریخ څخه سرچینه اخلي .

دایې چې فر دوسی لومړی د دقیدې طوسی سر شاهنامه وایده او د دې لپاره چې هغه تکمیل کړي نو کومې کیسې یې په ولس کې موجودې وې هغه یې راټولې کړې او په نظم کې یې واچول شاهنامه په دری ژبه منظوم شوی او ۶۰۰۰۰ بیتونه یې شمېر سېږي .

د شاهنامې په کیسو کې د ۴۶۰۰۰ قم څخه نیولې بیا تر ۶۵۱ م پورې دافسانې [] او تاریخ څخه تر کیب پو شمېر ماجراوې ایما لېږي [۲] .

دادای عظیم و نوځاوندان وایی چی داحماسه
دری پر خوته ویشل کیږی چی هغه عبارت له
افسانې - پهلوانی او تاریخ خخه دی .
د شاهنامې افسانې د هو هرېک اوهندی
افسانه د سره شپا هت لری . او تاریخ یی هم د واقعه
نگاری کمزوری لری خو کومه نجیبه برخه چی
په دغه او په حماسه کر پرته ده هغه یی د قهرمانی
او پهلوانی برخه ده .
ددغی برخې په کیسو کی د [شهراب] او
او [رستم] کیسې یی خاص شهرت لری او حماسه
یی هم په حدیثت کی دغه برخه تشکیلوی .
شاهنامه د لړۍ په ۲۹ پروژو تر جمعه شویده
او د لړۍ په کلاسیکو ادبیاتو کی یو نجیبه اثر
شهرت کیږی .

الف لیله و لیله

یوزر او یوه شپه یو کلاسیک داستان

د امروغه کیسه په پر قدیم تاریخ لری اوه
خدیکو دربارو او حکایت کوی .
د اتراسه معلومه نده چی دا کیسه نومړی
خه مهال او په کوم محای کی د چاله خوا جوړه
دوه خوځینو ژورو لحدیق کوونکو ویلی دی
چی دا کیسه د قدیم چین په ادبیاتو کی زیږیدلی
اوله هغه محایه هند ته اوله هند خخه عربو او
له هغه محایه د لویدیځ او ختیځ نورو سیمو ته
رسیدلی ده .
دا کیسه په لویدیځه لړۍ کی په ۲۹ پروژو
تر جمعه شویده او په انګلیسی کی د [ارین قایت]
یعنی [عربی هیو] په نامه یادوی .

کیسه په ۲۹ پروژو هنرمندی ترتیب شوی اود
یوه مختصر په ۲۹ ټول په یوه لویه سلسله سره تړل
شوی دی چی د ټوله ۲۶۴ کیسې مخنی جوړه یو
په کیسه کی د یوه پخوانی پاچا نکل دی چی په
مینه کښی یی فریب خوله لری او پر بنځه یی
زړه غوړلی او ځکه هر شپه به یی د یوې نجلۍ
سره واده کاوه او په سبا به یی وژله .
پدی ټول پاچاه ټوله بنار پوځ لاقی خلاصی
کړی او یوه ورځ چی په بنار کی نجلۍ نه پیدا
کیدله نو وزیر ته یی امر وکړ چی حتماً به یوه
پوځله ورته پیدا کوی .
وزیر هم هوکی وویل او خواپدی کور ته
راغی . وزیر یوه ډیره هوشیاره لور درلوده
چی [شهرزاده] نومیده هغی دی کار ته محان
چمتو کړ .

او ما بنام چی د پاچا حرم ته ورغله نو خو دی د دسره
د غوړن د پاچا هغه اجازه واخیسته او یو نکل یی شروع

کړ او د نکل داسی د ورین چی پاچا تر سهاره
غوړ و ورته وایوی او دپه یی پوځله ونه وژل اود
هغی خور ته یی وویل چی ددی نکل پاته به
ما بنام ته توی په دی دوه شپه د نکل پاته
پا شروع شوه او پر یوه ډار شورین محای نکل
ناتمامه پاته شو او سهار شو .

پدی ټول یوزر او یوه شپه دی نکل دوام
و کړ او پاچا هم خپل پخوانی عادت و اچاوه
دا کیسه د لړۍ په کلاسیک ادبیاتو کی د پر مقام
لری او په همدې منظور چی شو کاله
وړاندی زموږ یوه بیادوی لیکوال - بناغلی
اومیاالی دهغه یوه برخه ترجمه کړه او د طلوع
افغان په پاورقی کی نشر شوه خو پیا د کار پاته
شواو بل چاپی تعذیب نه کړ

ادب باید د اجتماعي ژوند

ننږی پړوی

دا چې د ژوندانه په ټوله د ژوندونو کې ښکاره
تغیرونه او غبرګندتیاوې راغلې دي علت یې
د دوی چې بشری ذهنیت بدل شوی دی او د افکارو
مېچنې اېشه شوی ده څرنگه چې ټول علمي او
مدني نهضتونه داسې دماغ محصول دی او
دماغونه تل د تېدد، تحول، او انکشاف وځوانه
مایل دي، په اجتماعي لارو علمي او ذوقی حالا
تو کې هم بد او نراشي انسان خو په لوی
سر کې پراخېدل او تحول زده بایلې دي تکرار
او زده شوی نه شي زده ورتوره وی او تل پدی
هڅه وی چې لوی مضمون ایجاد او لوی لو به
سازه کړي.

دلرېوالو په دماغونو کې خو غو پېری
د هغه تحول او انکشاف راغلی دی چې دغه دی

نن ورځ د خپلو علمي اختراعاتو په برکت
د آسمان و سيارو ته وځوړي او د تاریخ په شاهدي
سره د دوی دغه فکري او دماغي تحولونه لومړي
د دوی په ادبي انوکې ښکاره شوي دي، د
اوروپا د تاریخي مطالعاتو هڅه د موږ نه
څرګنده ده چې د فرانسې د اېلمې پېر په دوی
نهضت هڅه څه ډول رومانتيکي ښوونځي پورې
شوه او دوی لوی مکتب څرنگه کلاسیکي سبک نه
مینه یو و، نو اوس موږ ته هم لازمه ده تر هغه
ځایه پورې چې زموږ اجتماعي ژوند او مدني
دعا پر درغولو حوصله لري په ځینو مدني
او ادبي چارو کې څه بدلون او تېدد راوړلو.
که موږ د ادب داسې تعریف وکړو چې
د انسان د باطني خوا هڅا لوی او تاثر او مجموعه
ده نو دا به ادب د پاره د ادب وی او که ادب
د انساني ژوند د مظاهر و تصویر شي نو دا به
اجتماعي ادب و بولو څرنگه چې ادب د پاره
د ادب په بشری ژوانه کې مصداق نه دی پیدا

کړي او تل د اجتماعي قدراتو له خوا ادب
استعمال شوی دی نو ځکه اوسنی نژادان هغه
نه د اهمیت په سترګه نه گوري او غندي یې.
ادب چې د تاریخ په سترګه کې یوې اېوې
دوري لکه قېمې ادب، د پاری ادب تصویر یې
او د مین نابه ادب تېری کړي او څرنگه چې دغه
ټول ادبي مسلکونه د زړې زمانې د ژوند له
دودونو، افکارو او ترجمان دی ځکه یې په او
سني دنیا کې چې د ترقی او تېدد زمانه ده
خپل قیمت بايللې دی.

حتی د تصور او تخیل منابع او اساسات یې
پېڅې نه مینه لملې او نا بود شوي په انفي
مدنیت او ژوندانه کې موږ نه شو کولای چې
تېری سوي ادبي خاطرې را ژوند ی کړو او
د هغه مواد هڅه چې لرغولو د ادب د ما ځي
د جوړولو د پاره په کار وړل موږ هم استفاده
ځینې وکړو.

ځکه اوس د ژوند ټول اړخونه بدل شوي او
د تصور او تخیل مېچنې هم سره اوښتي ده د مثال
په ډول که اوس یو ادیب را ولاړ پېر په داسې
حال کې چې کوم گران اشعائي دا لو لکي
په ذریعه مسافرت ته ځي او دې دالو لکو په
ډگر کې د خپل اشعائي د خدای په امان د پاره
ولاړی او دالوتنی په حالت کې د ا شهر
ووالی چې :

ای ساربان آهسته رات که ارام جام میرو
آن دل که با خود داشتیم با کاروانم میرو
ځوانی به د غنډ او د خبره وی ځکه نه ساروان دانه
موجودیت لری او نه کاروان داوېش پر ځای
څو ماشونه الوتکه ده او د ساروان پر ځای
یومشن طیاره وان څرنگه چې هر ادیب د خپل
عصر د ایجاداتو محصول دی او لکه چې موږ
(پاڼه په ۶ مخ کې)

سقا اطاوون قانون اطاعت

خپل شاهگردته لې داسې غېر ګون در کړي.
«دانا هنجاره عمل یعنی زبنت بد فعل چه
ته لې وهاته اسرار او مادهغه وکولو ته مجبوره
کوي خورا پر نقصانونه اري چې زه لې يو
له هغو څخه نا نه وایم: زه داسې وخت کښي
چې له بندي خالي څخه بيله د حکومت له
اجازي او د اصول او قانون د مقرر او برخلافي
فرار هم فرض لې که چېرې د حکومت د اصول حديقت
د انسان په صورت شوي او له ما څخه سوال وکړي
چې ولې دی د حکومت امر او قانون پایماله
کړي له هغه مخالفت کوي؟ مگر حکومت او
قانون پر تا کم ستم کړي دی؟ که ووايم چې
هو؟ راته وېه والي چې ته مگر له پوهېږي
چې ستا حیات او مملات زموږ دي!

د قانون لې چې پلار دی ستا مور په اتحاد
کړي او په نتیجه کې ته په وجود راغلي نو ته
اوستا ټول اجداد زموږ او زموږ بنديگان
دی او پاران ووالې که کوم وخت ستا پلار
تا کله غېږه ووهي او کله ښکته کار ته وکړي
که څه هم بې موجه وي نو آيا ته به دده په
مقابل کې ودرېږي ښکته کار پر مخای په ښکته کار
او د غېږې پر مخای به غېږه ووهي نو ته راته
ووايه چې زه به په جواب کې څه ووايم شاهگرد
لې په داسې حال کښي چې پاران لې پر خپلو
خبر و بالدي دېني مالي نښي ښکارېدې دالي
وويل ستا خبرې حق دي آه افسوس لرم چې
تا ناحقه وژني او په ناحقه سره ان د اعدام
په ګرته کښول کېږي سقراط په ډېر اړه سره
وويل ما څو تاته وويل د حکومت او د قانون
اطاعت مقدس دی او محبت ته پر مخان دالازه
کېم چې ددې حکم د اطاعت پرې په غاړه کښي
توپاند کړم اما دا چې ته وایی چې زه افسوس
کوم چې تا ناحقه وژني نوراته ووايه چې
آيا تا ميل درلود چې ما پر حق مې او اعدام
کړي څو په نتیجه کې لې شاهگرد، اېوسه شوي
له زندان څخه راوت په درېمه ورځ د سقراط
دمرګ محاکمه شروع شوي او د زهر و جام
په وچېښل شوي او د سقراط د قانون د اطاعت لپاره

کم وخت چې دیونان پر مشهور پوهان
او پیاوړي فیلسوف سقراط باندي د څېړنو
مخالفت او په اثر د «آتن» د حکومت له خوا د
اعدام امر شوي و د نوموړي پوهان د شاهگرد
د سهار له وخته بندي خالي ته ورسې سقراط ته یې وویل:
استاده! مازندانیان پدې سره چې ستا
ممانعت و نه کړې داسې کړې دي چې لې ما به غمه وېل
پر دې ښار ته ولاړه څو له اعدام غصه خلاص شې.
سقراط نړیوه متعیرانه تفکر وروسته
چې خپل انجیل لې له بندي خالي څخه او
د اصول او قانون پایمال کول لازم نه ګڼل

د مخ پاته

ادب باید اجتماعي...

په اوسني عصر کې د توري په وسله سره د
جنگ و میدان ته سو تلای د غار لکه زوږ ادب
هم زموږ ذوقی اېتیاوی نه سي پوره کولای
او موږ په اوسني عصر کې پوه داسې ادب ته
ضرورت لرو چې هغه زموږ د اجتماعي
ژوند او اوسني حیات ترجمان او ښکارندوي
وي یا په بل عبارت باید زموږ د اجتماعي ژوند
داسې پوره هېنداره وي چې په هغه کې
موږ ټول خپل محالونه وینو او خپلې حقیقتې
په وینو او د اوسني ژوند د مظاهر و څخه
الهام واخلو.

ددې د عوض چې د خیال مرغه د آسمان په
ستور و کښي الوزو یا د سپوږمۍ سره د زړه
خوا له کووښه په دوی چې دیوه بزګر او
خوار سپی په ژوند کې داخل شو او دهغه
د ژوندانه تابلوی تدویر کړ و یعنې له آسمان
څخه باید د واقعیت و غولې ته راشوه سو
چې هم ادب په اوسني تعریف سره خپل ا مصداق
پیدا کړي او هم به موږ په اوسني عصر کې
خپله وظیفه پر مخای کړي وي که زموږ څوان
فکره ادیبان د اکارو کړای شي خود ا به د دوی
غټ بریالیتوب او لویه نېکمرغي وي.

-م کرزي

د تاریخ پاڼه

سردار محمد ایوب خان خوځ و؟

سردار محمد ایوب خان دامپیر شهر علی خان

دوهم نوډیالی نډی وکله چې انگریز د دوهم هن د پاوه پر افغانستان حمله وکړه په هرات کې حاکم وده بهادر سردار چې ۲۴ کلن و د انگریزانو په مقابل کې د وطن د ساتنې د پاره په دلاوری و جنگیدي کله چې په ۱۸۷۹ع کال کې د جنرال (پدریکه رابرس په مشرۍ ۶۴ زرو انگریزي لښکرو د پاریچنار له لاری پر کابل حمله وکړه او د اکتوبر پر ۱۹ لې ولېوی دده د پلار لښکر و د کابل غنچه شمالي خوا ته ماته وکړه او پښتانه لښکر سره ایت او پرک شول خود افغانستان د منځني او وطن دوست ملت دهری خوا غنچه د متجاوزینو مخه ونیول مشرقی، جنوبی، غزني، فلات او د پښتنو په نورو برخو کې پښتانه زلمی د انگریزو د لښکرو سره په مرکه جنگیدل غرکه چې د پښتنو د دوهم جنگ په کتاب کې چې په لندن کې په سنه ۱۹۰۸ لیکل شوې دې سردار میرانه داسې یادوي:

سردار محمد ایوب خان په ۱۸۸۰ سنه کې د هرات غنچه د غلانو جهاد په نیت لښکر د کندهار په لور راوخوځیدل د جون د میاشتې په اولو کې کندهار ته راوسیدل او د دسره دغه منظمې قوای وې:

- [۱] د تاجک تاج محمد خان غنې درې کابلې کله هر کندی ۵۰۰ نفره ټوله ۱۵۰۰ نفره
- [۲] د سیدال خان پیاده غنډ ۴ کابلې کله او یو کندهاری کله هر کندی ۴

۵۰۰ نفره ټوله ۱۵۰۰ نفره

- [۳] د تاجک عفور خان پیاده غنډ ۴ هراتي کله ۴ هر کله ۳۶۶ نفره ټول ۱۰۹۸ نفره
- [۴] د عبد الرحمن سپور غنډ ۴ کابلې کله یو کله ۴۰۰ - ۴۰۰ نفره ټول ۹۰۰ نفره
- [۵] د کابلې احمد گل خان په افسری یوه ټو پخانه چې یوه غاړې غرنی بډاری جمله ۱۰۰۰ نفره او غځور د پښتې د آسا نو بډاری چې هره بډاری ۱۰۰۰ نفره ټوله ۴۰۰۰ نفره غیر منظم هراتي او درای سپاره د محمد یوسف خان

سردار محمد ایوب خان غازی د هیوند تور یالی - فاتح

څخه نوري سوتيان و. دوی په ۱۹۹۰مې کال
دا انگرېزي متجاوز لښکرو ته سخته ماته ورکړه.

ملا له څوک و؟

ملا له يوه پښتنه بهادره د لاوړه پېغله وه
چې پدې جنگ کې لي نارېنې نوم کولې دی
کله چې پښتانه دا انگرېز د مسلسل توپو د ډېرو
څخه په خاورو او وېنو کې لښکر او لودې وه
چې پښتانه ماته خوري پدې وخت کې ملا له چې
د پښتنو لښکرو سره په لومړي صف کې جنگيدل
ملي غرور او د پښتنوالي احساسات ته په پور
واعمل او پښتانه ځوانان ته په سوه څنگو لښکرو
د دښمن په مقابل کې پر غېږت راوستل د ملالۍ
بهادري پېغلې لږې داده :

که په ميوه کښې شهيد شوې
خدای پو لالېه پوښتلي ته دی ماته

د ملالۍ په یاد

غازيا نر چې ددې
بهادري پوښتلي
داغېسې ملکوتی
لښکر تر غوږو
کېدی لکه زمري
د خپل لکه او ناموس
د ساتلو دپاره پر
دښمن و بهیدل، دا
جنگ د سهار څخه
تر ماښام پورې
د دوام درلود.
دا انگرېز لښکرو
دې پوښت متادمت
سره ماته وخوړل

او د کندهار پر خواتر شاه واعمل او د ميوه
ميدان فتح شو پدې جنگ کې ۱۳۵۰ نفره پښتني
لښکرو او ۸۰۰ نفره پښتانه بهادره او طلب ځوانان
په شهادت ورسيدل او د دښمن تلفات ۲۱ نفره
[انگرېزي مذهبداران مړه] [نور په ۱۰ مخ کې]

او د کابل دادر شاه غني مشرانو تر اداره لاندې
ټول ۴۰۰۰ نفره پدې ټول سردار محمد ايوب خان
د ۱۹۰۰مې کال په ۹۰۰ سپوږمۍ ۵۰۰۰ نفره توپخانه
د هري رود څخه را پورې وتل څرنگه چې کيڼ
(کاسلي) د ميرزا محمد اکبر خان څخه چې د
سردار د لښکرو د لوزم مدير و داسې اطلاع

اخيسته دوه يوه چې دوی د ۲۴۰۰ سي دښتې توپونه
۶ غاڅاري کوهي توپونه پښتانه کښې که مسلح
کاښيان د انگلېسي توپکو سره اړيو- ۵۰۰
نفرې کندهاري کښې ک ۱۹۰۰ هراتي کښې که د
۲۴۶ کندهاري توپکو سره چې د دوی سره د
تړنگ په حدودو کې تل زره نفره نور غازيان
کښې ټول .

ددې قواو عمومي قوماندان لوی ناب
خوښدل خان و مېر محمد خان غني مشر
خفيظ الله خان لومړی سايما خېل تاج ممدغان
غلمې د لور و افسرانو سره چې د سردار خاص
مشاوران وه .

پدې وخت کې د کندهار ښار انگرېزانو
لېوالتی و او دا انگرېزانو د لښکرو عمومي قوماندان
جنرال (پېوروس) و او ددې جنرال تر ادارې
لاندې - ۱۵۶۸۹ نفره لښکر چې د افغانان په
جنوبي حصه کې وه د جنرال پېوروس غني مشر
پر ۴ جون و ميوه لږه واستاوه چې دهغه سره
۵۷۶ سپاره ۲۶۸۰-ه چې د دوی افسران په ګډون
(کپودي) او کلنل (مالکمن و دوه ميه ټله
توپخانه ۹۰۹ نفره - ۱۱۹۹- ۱۳۰۰ توپه ګرمې
(مليک وې) او کيڼ (ساود سره واستول دوه ميه
دسته پياده د کلنل کلرې په مشرۍ چې د ۵۱۶
پياده انگرېزي عسکر سره او ۱۳۷۴ پياده
انگرېزي عسکره چې د جنرال پورس قوا پدې
ټول ۴۵۹۹ نفره ۲۷۴۹-ه توپونه ورسيدل
دوی د ميوه په ميدان کې د پښتنو غازيانو
سره په ۱۸۸۰ کال د جولای پر ۲۸ مخامخ شول .
پدې جنگ کې د پښتنو لښکر د انگرېزي
لښکرو څخه لږه اسلحي درلودې د پيرو غازيانو

منطقي

تجربوي علوم

امان الله «احمدی»

د تجربوي علومو موضوع د مادي عالم او هر هغه شي چه تجربوي علوم باندې اتکا لري د مادي تجربه عبارت دي . کله چي د نوري منظمو

مؤسسې اړ سطو خپل او رنگانون نومي کتاب د منظمو په باره کي وليکي او د ليري پلا د باره لسي د منظمو علم چه د محه د فلسفي سره تړاو د جدل

مناقشي او فلسفي په عمود باندې مطالعه کسي د فلسفي تجربه جلا کي نو دا کتاب تر شپاړسم قرن وري د هراجهي او د اتمکر محل وگرځي پدي وحشي چه ايکن او «د کارت» معروفو عالمانو ظهور وکي د يوه طرفه داسه شاهد اصول بدلتاير .

د کارت

پر کړي او تخيني متنم شوي او د بېل لوري ورغځي کيده سوله چه پواري ددي منظمو غايه د معلومو مقدمو تجربه د مجهولو اصولو کښمول دي او تجربه چه د اقوا عده پو او علومو د پاره کمليت و نه کړنو لي و يمه چي

بايد نوي او پوره د ساير په منظمو کښي وضع شي چي د امانو علومو په مختلفو موضوعاتو کښي تطبق او ويوي معيني موضوع ته مخصوص اشي نو

دغه تجربه ده چي ايکن خپل دري کوني لوجي د حضور عياب او درجه په نوم او وړاندې کوي او د کارت د امتصاص اصول چي بداهت اي د ايراهيميت پيدا کړي

وماين له راوړي او په همدغه وخت کښي دستوارت ميل د طرفه د بقايا، تخالف، مترافق او تحول اصول وضع کيږي چي د ايکن لوايح وړتايدي .

په تجربوي علومو کښي دوه دستورونه چي اکثره وختونه په کار باندې لويږي تحليل او ترکيب عممو په دي چي پدي دستور او کښي د کارت له خپل

مهارته تجربه کار اخيستي دي او دده زيار او کوشښ وچي ددغو عدلو په دريجه لي د استنها ر اصل له ماينه وړي او خپل شان او ايکن نه چي اهميت لسي پر

بداهت مشاهده او تجرب په استواردي د نوري علوم کول وړ په نصبت کړه که تجربه له دوي چه نورو عالمانو تخيني نوري قاعدې هم کشف کړي دي خو مگر د دوي قاعدې دستايني و نه

او د هر چاد قبول مورد گرزيدي دي .

علاوه پر دغه ددي دوي قاعدو دا حمله طه تجربه عالمانو تخيني داسي نور پر لښو و ماين په راوړي

چي نن ورځ د تجربوي علومو د موضوعاتو د اتمات او نظم بېق د پاره پوره کافي بلل سوي او ددغو په واسطه تجربوي علوم په کاميابا به ډول و مخ ته وړل کيږي .

په پوراميو وليکو کي دا وويل شوه چي د تجربوي علومو سروکار مشاهدي تجربې او پامادي سره دي او هر هغه علم چي دروح او ذهني فعاليت سره سرو

کار لري غير تجربوي علوم شميرل کيږي پس نو پدي صورت د تجربوي علومو غايه د حوا د ثوابه ماين کي د قوانيذ کښمول او نه

اصول چي په تجربوي علومو کښي په کار لويږي فرضيه تجربه او مشاهده ده .

مثلاً یو عالم چې په هوا کې د یو شی وایله کیدو ته متوجه کیږي د یو شمې را کښته کیده او یا په کیده خامخاه فرضیې تجربې او مشاهدې له نظریه نظر ه مطالعه کوي او د علم او لی تصور چې د یوې حادثې په باره کې لې کوي فر صه

عرضوي او چې د یوې حادثې و مو ضوع او شکل ته لې اغېز ور کړي ندی د مشاهدې حالت چې موضوع او شکل اغېز و خور و د تجربې حالت لې بولي مثلاً ۴۵ و او یو چې او په مرکب دی فرضیه او چې لا تجربه سوی نه وي مشاهده او وختی چې تجربه لې کې نو د تجربه حالت اختیاري لې او په خا، خا د تجربه لې وروسته چې پر هیدروجن او اکسیجن

وویشلې سوی د هغو و مو ضوع او شکل ته اغېز کړ کړ شرا نر کب په سانه او واجب په ممکن و او ل سو بله فاعده چې په تجربه لې علم و کښې ور غځي کار اخلاو داستقرا اصول دی چې د جزئی قوانینو څخه مو و کلی قوانین و او با ووه کلی مفهوم ته کشوي او دا ځکه چې لمر لې نظام اراخ او و مع او مشاهدې او تجربه لې لر جلولا ندی را تلای

نه شي نو ځکه فرضاً د ځينو حوا ثو له ما یینه یوه کلی رابطه پوهنت فکر او با سو ځیو شي له حوا د ثو څخه مطالعه کو د دهغه د صحت د اثبات د پاره یو ازې و هغو څو حوا د ثو په مشا هده او تجربه کو نو ا کثفا کو و مگر دا اصول

(د ۷ مخ پا ته)

سر د اړ محمد ایوب خان ...

۸- ز خمدیان ۱۳۰۴ لمره مړه د (۱۷۵۵) لمره زخمی ۳۰۱ آ سات مړه و د لې بنمن د اصاحی تلمات ۱۰۰۰ نو بک ۷۰۰ کر بچه ۱۰۸۰ ۶۶۱۰ کولي ۱۴۸۷ وېشان - ۱۷۶۱ - یا بو گان ۵۵۳ غا طری ۴۴ غوا لې ۷۹ خره ۲۵۵ ترا سپور تی عمده د دی کتاب په ۴۸ صفحه کې داسې را وېل شویدی د هندو زېر لاسنه ۱۸۸۱ د مارچ پر ۲۹ ددی جنک مصارف د انگلستان و پار لمان ته پدی ډول وېلیدی کړل چې ۱۸۸۱ کاله مې تر ۲۹ پوری ټول ددی جنک مصارف ۹۹ ملو په ۵۰۰ پنځه سوه پونډه او ۲ نیم لکه هندي کلداری وې

متر جم م (مجن)

مو و اکثره وخت د غلطیو سره مخامخ کوي چې همه کلی قانون چې نه څو حوا د ثو د لیدلو څخه راپه برخه کیږي پر هغو ټولو د تطبیق قایل نه دي مثلاً پنخوا خلقو چې تمساح لیدلې نه و نو لې د ځینو حیواناتو د شخړو لیدو هلو

څخه یو کلی قانون را ایستلې و چې ټول حیوانات شخړو لید و هو لکي دی مگر وختی چې تمساح لې ولیدی ددی کلی قانون د غلطی سره خامخ او پر هغه تطبیق سو، پس ددی نظریه د اصلاح د پاره باید تجربه لې متعددې او دهغه د عکس څخه کار واخلېدل شي څو چې پر حقیقت مو لقی او مثبت شي فکر را حاصل شي

۹۱ مخ پا نه

پارول هر لکه ...

لری او په عراق کې هم د ټیلو چینی سته چې د المونو په واسطه در و م بهیږي ته بیول کیږي، په سعودی عربستان کې هم ټیل سته چې د استخراج کاري د یوې امریکائی په تصری کې دی، بیه د غو غا یو څخه ذکر ټول پر ما و اوند و نه ریا هم د ټیلو چینی لری جاپان پر ټیل لری او خپلې اړ ټیوای لې نه پوره کوي

استرالیا ټیل لری او په افریقا کې هم د ټیلو ذخا پر چندانی په زړه پوری نه دی بیه مصره څخه په عمومی نظر د ټیلو صاد و لکي مالک مکسیکو، اندونیزیا، جویي امریکا، ایران، شوروی اتحاد بر مادی او هغه مهم مالک چې ټیل و اړ ده وی انگلستان هندوستان، کانا ډا او اروپایي مالک دی

مترجم عبدالجباری

له بهر مدیت مکر تیل جو و هکراقی محله

پطرویل خرنگه پیداکیزی

اوچاپان مخنه چی په خپله لی ایل واکمنی دی د نوری وولې د لیا تیل د امریکا او انگلیستان واوره فرانسې په سرمایه راکښل شویدی او یخین دحت کی دده کار دپاره وری لوی شر کتونه کار کړیدی لکه سوهیلوریل کمپنی دنازونی په سرمایه اورایل دچ شل کمپنی د لکستان او هالند په سرمایه اولکوا ورا تین کمپنی د انگلیستان په سرمایه .

د تیلو منابع په امریکا کی

په امریکا کی د تیلو داستخراج علاقې حور او ویری دی چی یوازی د اطلاع متعده د تیلو دمنظمو تعداد مخه دپامه ۷۰۹۰ له علاوه پر دغه په مکسیکو کاناډا او جنوبی امریکا کی هم د تیلو چینې منډ

اروپا

اروپا په عمومي نظر بېله روسی مخنه په پطرویلو کی فقوره ده یوازی د تیلو مخز او نه په پوایند او رومالیا کی ښه په جرمنی کی هم لږ پیدا کړی او انگلیستان لری له لری روسیه په اروپا کی د تیل اوریا ب د خراب لری او بېله اثارو بی مخه په روسی د تیلو دوهم سرحد ه واده دی مهمی چینې لی په پاکو کی چی د شوروی دبحری بندرو مخنه د داحلی مصرف باخر خولو دپاره صادروی

آسیا

په آسیا کښی د جنوبی ایران (آبادان) تیل لری چی په مخنی شرف کښی لږ اهمیت (پاته په ۱۹۰۰ مخ کی)

د پطرویلو معدن لکه د ویری سکاره اکثره په روسی او ایرو کی پیدا کړی . د پطرویلو دجوړیدو مشا تر اوسه پوری یوه اختلافیه مسئله ده بیا هم دپیر و معدن پیژندونکو نظریه داده چی د تیلو موادی د خاپو و مخه تشکیلیری نباتی موادی لکه لاندی شل لوبله ویره وخته د تیلو معدن مخنی تشکیلیری بېله هغه چی د تیلو معدن شل سی دسټی داستفا دی وړاندی بلکله دغه معدنی موادی په ابریکو کی تر تصفیې لاندی وول کړی اوله هغه مخه علاوه پر پطرویلو یز ل فیر او د تیلو اوراقسام جلا کړی .

د پطرویلو فائده چی یوځای لږ نیسی او بل ماشین پانکسانی او نه کی خرابوی او حمل بدل نی هم نسبت و سکر و نه اسانه دی حال دا چی د ویری سکاره د اصفیات له لری .

سر بېره پر دغه هغه موادی چی ددوی د تصفیې مخه لاس ته راځی هر یو لی پخپله د پراهمیت لری مگر نقص او عیب نی ددی چی زیاده د معدن تشخیص او استخراج نسبت د سکر و و معدن نه د پیر زحمت اوزیات مخارج غواړی او حتی جیولو جستان او معدن شناسان هم نیسی کولای چی ښه ترادهغه صحیح مقدار تمین . مخکه د پیر داسی واقع شوی دی چی د تیلو چینه بېله لږ مودی مخه وچه شوی ده بل عیب لی ددی چی د پطرویلو سائل نسبت سکر و نه د پیر احتیاطه غواړی ولی چی اوراد او به چی د ژوند د ضروری احتیاجاتو مخه دی د پطرویلو قوی د ښمنان دی او به لی ماهیت ته تغیر ورکوی او اور لی سوه مخی او پر باده وی بی .

د نړیال تیلو مهمی چینې

د مخه تردی چی د تیلو داستخراج مهم منابع وپیژنو باید پوه شو چی بېله شوروی اتحادی

«اوش د»

کوښښ

د یوه دسې په ژوند کې له دربار زده کړه
 ای قیامی د دې جهان هم له حباب زده کړه
 په سر کې شوی په زده کړه او د سترګو له اوجو د کړه
 رنگ د طوفان لرل له موجه د سحابه زده کړه
 په سوز کې از کې تپم له حال د سیمې مخی
 د خار او خس په جفا صبر له لاس زده کړه
 اسره د گل کاندې هغه چې سوز د عشق نه لری
 مزه د مینې د پټنګ د عشق له باب زده کړه
 په سونه تون ور کول زړه لکه سندان بولی
 سرگردانی په دې جی خون کې له گردا په زده کړه
 ژړا فریاد د زړه له اوره لا لاس په زیاتوی
 په ښه دقیق نظر د غه راز له کبابه زده کړه
 په کوښښ نه شي میسر خاوری دیار دینو
 نارسایي داته د زلفو لاس طنابه زده کړه
 هلمه به وصل شي مراده په لاسه اسانه سره
 که تواضع دی په رفعت کې له رکاب زده کړه
 چې همت لوړوی وېر وکتوب مانع د سیمې نه شي
 د اعتلا راز د ذری له دیر شتابه زده کړه
 انهایی نه کړ شي مانع دار تقا د باره
 په یکنه تنها صورت شاهي پاس له آفتابه زده کړه

منځور شعر

پوهنوال رشاد

د زړه و نر فل

آه د زړه و لو غله !!! ته تل په تور و تیار و کی
کو کلو له لوی غمکه دی د زړه و نو غل بولم ..
داسو په زړه می غه کاوه ۹۹ په دردی
له خوږه به و چی یو دی وی !!!
اما ویش ته تیر و تلی !! غمکه چی نا خپل
ټول زیار دخوشوم و وینود یوه سا په غمی
په علا باندي واکاوه - ولاړ و تلک په دی پری
بدشې -
تش دومره هو چی ستا دوو د زړه و په امیل
کښی لی یو شمیر زیات کم نور و هو هیڅ توبش
او رنگینی نه لری .

کله چی په هغه خوشی مړه زړه پسی
تکر زېدم د شپې په تیاره کښی پر یوه ناوډه
ژوندی اوله سوزه و کک زړه پېښ شوم یډین
لرم چی دا به هم ستا غمکه او بدلی وی غمکه
چی د هغه دیواله سپوری - ته غای پروت و
چی پر غمکه کی ستا - پښو کړښی دورا غم کی .

آه د زړه و لو غله !!!

ستادی وی که به دارا غمکه غلا کوی پر ما
و پر گران دی ، ستادی وی ستادی وی !!!

انځکار

د سړی دلیاقت ښکاره کیده لکه مېوه خپل
موسم لری .

«لاروشنو کوله»

تجربه یوه تکرالېها سرما په ده بدی هر ط
چی کار غښی و - ستل شی .

«لامون»

تر هغه بل بدبخت تر غمناک نشته چی
په ژوند کی هیڅ کله په کومه بلا او مصیبت
نه وی اگر رفتار شوی

«جرعی لولور»

بدبختی د قانونی غمکه نده بلکه د (ه)
ارادی غمکه ده

«ویکتور هو گو»

دیره کوچنی واقعه مو پدې پر لوی حدیثت
سره مخامخ کوی .

«د. دکتر ماردن»

که انسان خپل غمی یا پروالی او سبالی غمونه
پر تکان بالدی کو - غمکې په ژوند کښی چی
هر بار ته اووه ونیسی په آسانی سوه لی تحمل
کولای شی .

«هامر لوینک»

نیکي یوه اساسی شی دی چی تر هر غه دمنه
خلک خلق صلاح کوی .

«لا کوردور»

قهر په لمړی سر کښی لوی ادوب او په آخر
کښی بېمه نیا ده .

«منوچهر»

صحرا د غم شوه راحت کناه د لیونو د اړه

راحت د محان همیش عقل نه دها به زړه کم .

دین توب په ژوند کی شی بالا راحت له خلکو یوسی

په دی جهان کسی اسایش راځه له خو به زړه کم .

نیاز د زړه د لفظ له اړه - مستغنی ښکاره لیری

په ټه خوله راژر د معنا کی له کنا به زړه کم .

هره خبره چی له زړه نه وی - اعجاز کانه شی

اثر د شعر د وینا له آید و تا به زړه کم .

محمد عبدالغفار الهاشمي الحسيني القندهاري

هو حضرت الاستاذ العاقل المحترم استاذ اللغة الافغانية والفارسية وخريج
الجامع الازهر الشريف السيد الشريف [محمد عبدالغفار] الهاشمي الحسيني الافغاني
المولود في [۱۳۲۵هـ] بمدينة قندهار بافغانستان وقد اشترك في جهاد
الاستقلال في [۱۳۴۷هـ] ثم الثورات الداخلية من [۱۳۴۵-۱۳۴۹هـ] ثم التحق بالعلم
طريقا وارتحل الى الهند في [۱۳۵۱هـ] ثم الى بغداد والشام وفلسطين ودخل
مصر في [۱۳۵۵هـ] في الجامع الازهر الشريف واكمل التحصيل ثم اخذ الشهادة
اللاهوتية العلمية في [۱۳] من شهر شوال سنة [۱۳۵۶هـ] ثم توجه الى
تأليف الرسائل العلمية المختلفة ثم اخذ الشهادة العالمية في الازهر في
[۱۳۶۳هـ] ثم انتدبت مشيخة الازهر لتدريس اللغة الفارسية باصول الدين وهو بن
السيد محمد ولي الله الهاشمي [۱۳۶۷-۱۳۳۰هـ] وكان وزير العرب للامير محمد ايوب خان
في عروبة [قندهار] بميوندان السود محمد جميل الله [۱۳۵۷-۱۳۶۵هـ] ابن
السيد محمد حمود اليه امير المدينة الممورة في ثورات عصر الشريف غالب و
البحار وهاجر الى افغانستان وسكن بلدة كراوات شهيد في الجهاد بحور
كابل في سنة [۱۳۵۸هـ]

ترجمه :

محمد عبدالغفار الهاشمي الحسيني القندهاري

په [۱۳۶۳هـ] کال کښې دا اهاميه الازهر په بري
ليکک و اخوستي په [۱۹۶۴هـ] کال کښې د ازهر
د جامع د فارسي لغات د اصول دېن استاذ شو
پلارتي: سيد محمد ولي الله الهاشمي نومېدی
چې په [۱۳۶۷-۱۳۳۸هـ] کال و نو کښې د ميوندان په
غزا کښې د امير محمد ايوب خان د حربي
وزیر و ليکک له سيد محمد جميل الله [۱۳۵۷-
۱۳۶۵هـ] او درايکک له سيد محمد حمود الله
نومېدی چې د ددني منوري امير و او د حجاز
د امير شريف سالي د انقلاب په وخت کښې له
واغمانستان نه هجرت وکړ او د هغه ملک د
کنډ په ښار کښې له استوگنه غوره کړه چې په
[۱۳۵۸هـ] کال کې د (خورد کابل) په جنگه کښې
شهيد شو.
(نور په ۱۶ مخ کې)

فاضل استاد او د ازهر د جامع د پښتو او فارسي
ژبي ښوونکی محمد عبدالغفار الهاشمي
الحسيني القندهاري په [۱۳۲۵هـ] کال د افغانستان
په قندهار کښې زېږېدلی دی په [۱۳۴۷هـ] کال
کښې د افغانستان د استقلال په جنگه او په
[۱۳۴۵-۱۳۴۹هـ] کال کښې له دهغه مملکت نه
داخلي انقلاب کښې برخه اخوستې ده پيالي
د علم و تحصيل ته ملاوتې له په [۱۳۵۱هـ] کال
کښې هند ته او پسته هغې بياو بغداد - شام او
فلسطين ته ولاړې په [۱۳۵۵هـ] کال کښې مصر ته
راغې او د ازهر د جامع ته داخل دود [۱۳۵۶هـ]
کال د هوال پر وولسمه له دالاهيه العلميه
دهادت نامه و اخوسته په دې وخت کښې له
د مختلفو علمي رسالو تأليف ته توجه وکړه

د نظام الدين (برکي وال) مخبر ته اوليکنه | سوفسطايان خوځوډو

د تعليم او تربیې او د علم او فلسفې د زده کړې په مقابل کې د خلکو غځه اچوره او پېښې اخيستې. افلاطون او سقراط به وېل چې علم او پوهه د څرخ غلاوډ پاره نه ده او بايد څرخه نشي. سوفسطايان چه نسبت و نور ته پوهان او عالمان وه په ښارونو کې په څرخ پدل لرغونو چې شاگردان پيدا کړي او د پوهې پدل کې علم و زده کړي، خود هغوی مخالفيو به وېل چې دا کار په پای کې علم او فلسفه دا ډراف او لږوت د خاوندانو په انحصار کې راوړي لاداره او متوسطه کړي د هغو د زده کړې غځه محر و م پاته کېږي.

د سوفسطايانو غځه لمر اېو فلاسفه وو خپل وخت د طبیعت او آسمانو او ستورو او د معنې د کړي د موجوداتو په تعقیق اړ ته دانسانانو غځه تېر اوه خودو همه ډله فلاسفه چې سوفسطايان وو خپله توجه له د کالپناتو غځه انسان ته معطوف کړه. لکه غځه چې پروتاګوراسل چه د پنځمې پېړۍ له فلاسفه وو غځه دی له لمر اېو سوفسطايانو غځه شمېرل کېږي دی والي چې انسان د ټولو اديا و و مېاس دی.

درېمه ډله فلاسفه له سقراط، افلاطون او ارسطو غځه عبارت دی دوی کوبېن و کړ چې طبیعت او انسان دواړه په یوې کمالې فلسفې د ستګاه کې تره راغولې کړي او د دواړو اېو غځېږي. په عمومي ډول سوفسطايان له هغو فلاسفه وو غځه عبارت وو چې نسبت و خپل زمان ته خورا پرمخ تللي وو او د عدل او پوهې له لپارې لې دېر و مسایلو تفسیر کاوه.

ځینې د پخواني فلسفې مبصران والي چې د شکا کالواو کلبیانو مکتب وروسته له دی جریانه متاثره شو او په هغوی کې لې افراط او مبالغې ته لار ورکړه.

په پخواني یونان کې یوه ډله فلاسفه او سیدل چوپه له نوي کوم تشکيلات لرل او له نوي مکتب او مدرسه درلوده چې کوم اساسي کړنلار دی ولري. د افیسوفان د سوفسطایانو په نامه یادېدل په یوناني ژبه کې (سوفیستې او سوفیزا) د تعلیم او زده کړې معنی ورکوي او د (سو - فوسل) کلمه هم د عدل او پوهې په معنی راغلې دی فلاسفه وو چې سوفیست نومېدل د سقراط او افلاطون غځه لې مخ کې و وند کاوه چې مکتب لې پوه وروسته د سوفیسم په نامه یاد شو.

د (سوفیست) کلمه په پخواني یونان کې لمرې مخې د یوه سړي حکیم او مخصوصاً فیلسوف بالندی اطلاق کېده. او دا کلمه د یوه ارزښت او اعتبار علامه و ځکه چې په دی نامه یاد شو او د پیر احترام او قدر په ښکاره کولو ته کتل.

خو غرنګه چې سقراط او افلاطون منع ته راغلل د سوفسطایانو حالات او حیثیت د بهران سره مخامخ شو. په دی ډول چې سقراط او افلاطون پر دوی د تعلیم په مقابل کې د خلکو غځه زماش او مزه اخیستلو په هکله سخت انتقادونه وکړل او د دوی د اعتبار او حیثیت په وړاندو کې لې موثر او با ارزښته رول و لوېاوه او همدغه وچ وه چې سوفیست خپل

پخواني اعتبار له لاسه ورکړ او وروسته تر هغې د (سوفیست) کلمه د خلکو د تحقیر لپاره استعمالیده او په هغو کسانو به د (سوفیست) اطلاق کېده چې د مخالطې او سفطې له لپارې به په بحث او خبرو کې پر مقابل لوري بریالي کېدل.

د سقراط او افلاطون مخالفت د سوفسطایانو سره په دی ټکي کې و چې د سوفسطایانو به

د فني عالم الرقيا له عربي كتابه مخنه

ليكنونكي جبران خليل جبران

مترجم ع ۵۵

د شاعر مرگ

کله چې شپې خپل تور څادر پر ښار وغوړاوه
او واورې سپين قميص په واغوستي انسانانو
له پخه وڅخه ماته پيدا کړه او له بازارو څخه
په کورونو تل.

پدې پخه غمگنه کې چې مرغه پر ښاخ وچيدی
د يوه کلمې د يوه محظر کور په اننگه خوله کې
چې د واورې د ثقات په اثر سره تر زړه د پوالي نه
ونږېدونه نيژدې وه پر زړه بستر بالندی يو
نامراده غمگنه چې اخبرلي سوکلی ئی وهلی
او د مرگ ظالم لاس ئی په ډېره ډېر حمي سره
دالده موسو کې استلي و او دده او ددغه پدې و
وسرته ئی يو تاريخک څراغ بلل چې دده پر
نامرادی و ځلمه پتوب بالندی ئی د حسرت نودې

د ۱۴۰ مخ پاڼه

محمد عبد الغفار الهاشمي

محمد عبد الغفار الحسيني الهاشمي

الغندھاري تاليفونه

- ۱» تاريخ الافغان
- ۲» روح الاسلام
- ۳» القاموس الفارسي والعربي
- ۴» القواعد الفارسيه
- ۵» القاموس الافغان
- ۶» ابتهاج العشاق
- ۷» اصول الادب
- ۸» قبلة الامم
- ۹» التمهيد
- ۱۰» التفتة العار وقية فارسيه
- ۱۱» القبله الرية في الاسلام
- ۱۲» الجهاد في الاسلام
- ۱۳» مطالب الاتمام
- ۱۴» الهمام الفخارية
- ۱۵» الدخان

او ښکې تويولي ښکلی غمگنه به (چې تابه ويل
ملکه د انسان په بڼه شويده) خپلې ملالې سترگې
يو وار د څراغ وځواته واپړولي او ايا به ئی
ژر د لملې زړه د پوتو ارماتو زړې خاطرې
ورپه زړه شوي او - يوسوه اسويلی به ئی نه
خولې څخه وايستی دهغه خوږ ژبي شاعرې
چې په خوندورو شهرتونو کې - مېر - احسانات

ژوندی کول او د انسانانو غمجنو زړه واته ئی
فرحت او خوشحالي بڼېله مگر افسوس چې
اس د پيدرد و انسانانو په مېخ کې وېرې مري
او ايله مې ژواندی څراغه څخه ان مؤس نه لري
دېرې له مېر - د يو غمگنه واکړه او د ژوند
بهار ئی ژر په خزان بدل شو - دی د قدرت دېر
بلبل او د مال وختی د حصول په لار کې خپل
دنفس عزت ترېښو لاندې له کړ او نه ئی تر

انسانانو ځان لوړ او د خدای مخلوق ته ئی په
کېنه سترگه وکښل لکه غمگنه چې د قدرت
مجادله د شعر و شاعر له عالم سره له نومي سره
روانه ده نو له همدې لامله د غمگنه شاعر پر خپلو

خواهشاتو باندي بريالي نشو او ژر د سپېڅلې
غوتې په څير سره ورژېدی .

دغه دنړۍ ښې خوش آوازه بلبل د سرای
و انگر ته دهڅې په مېد خپلې ټولې قواړې سره

جمع کړې او لاسونه ئی پورته کړه وچ د اوه
وتلې بانو گان ئی سره و ځمکه چې تابه ويل
عوا ئی د نيو مړگان په - د مېر سره د ځوان پورته چت
موري او د آسمان روڼه ستوري و وېښي په دغه
حال کې ئی په ډېره ناامېدې سره د خپلو
غمجنو خاطر و د تذکر په ترڅ کې دا وېنا تر
خولې ووتله زه خود - لا يکو ترجمان وم چې
انسانانو ته مې دهغوی د مرموز وېناو ترجمان

نور په ۱۲ مخ کې

کوله دو پر جنوسره به می
دغم کور بل و ده در سکر ای
یتیم پر سر به می در رحم او
عاطفی لاس تهر اوه مگر
افسوس چی زمانه زما سره

هیڅ وو ونکړه او قدرت
دهومره ستونډ و د تحمل په
نډله کښی د غر بت او ملوکیت
پر حه راز ماته کره مرکه زر
ر سه او د ژوند د استغنی چه

قطر زما په نصیب کړی دی
را با ندی اسانه کړه

مرکه! ماد خپل غطوفت
په پسته غیر کړ غمگ و پسته
شکه چی ماد مور به به به
او د پلار مهر و محبت لاس

ندی لېدای بی جسمانی
او بی موانه خپل عزیز روح
وتانه به دی شرط الموموم

چی زما د مخکندن و فرشته
مهره به به به به به به به
و او بی په غیر سپین کالی

لی اغوسنی او در یخو هغه
گل لې په لاس کښی وی چی
د په راته عالم په مخکندو کی
شین شوی وی داسی بی محی
بنخه زما سره غاړه په غاړه

کړه چی رما دوه وتلی
پوځی سترگو لې به خمار و
سترگو روپی او د سره به به به
په موجه لور سره می خیمه لاند
ریده به سکین پیداسی د غو

و بنافه ترخ کښی بوداری
د هغه خوانمر هک شاعر
سترگی و جسمانی شوی او
روح بی د مکتوب و عالم

والوتی -

دیخی سیملی سوېد با ته ددې
ما تم دهنگامی به ویا م سره قهر
ورغی د شاعر د دفتر پالی بی
سره متفرقی او دخولی په هر

هکوت کښی لې و پاشی ا هغه
هر ژواندی دم لې می کړی -
د ښار و لکړی په خوا به خوب
دیده وه او دې غم د صحنی په

پر پایه کیدو سره پو هم خبر نه و
کله چی بهار راویس ول اوله
سترگو مخه لې د عملت پردی
لیری شوی به می د معرفت روپ
لمر پر راو حتی د امرا د شاعر
په یاد لې به عمومی وایو او کی
دهد امثالو به خو په کړه او د
هر کال تلپن لې و او په صد کی
شوه

آه! انسان شو مره بی درده
او با خمره دی

مترجم «ن»

ابراهم لنگولن

د ابراهیم لنگولن د زوکړې
نېټه ۱۸۰۹ عیسوی سنه ده پلار لې
یو غریب نجار و چی د شپې پر یوه
گوله وووای باندی لې قدرت
به درلودی مور لې خور احسانه
او د لوی همت به به به به به چی
دده د همیم او ترایی په لار کی
لې د پر کوسس کړی او د وطنیت
پاک احسانات لې په هر هو کسی
ور تر ریق کړه (مترجم بورس)
وایی، ابراهیم لنگولن چی د
ټولی امریکا په مړه جسد ښی
لې د روح حیثیت درلودی په خپل
ژوندی دری دندی و ووی لندای

دی ښی دفتر په پوسو سره به لې
کله یوه ر لې و له او هغه
به لې د شپې د لار کوو د وینای
ته مطالعه کوله ده اشکون
او هر کلي سر گذشت
احسانات پاخو، کی کله
لې هر وخت مطالعه اوله
هغو خخته لې دخپل فکر
او عمر د تقوی ای الهام...

وروسته تر دوو لاسو کالو
کښه مری او دوو کالو
کلمات و سیاست و ور شپوه
شو به می د سنا د مجلس د
غیر تنوب چو کی لې اشغال
کړه و وریسی سمدستی
دریاست جمهوری چو کی
ته خلک شو په د وخت کی
لې سره له دوو مره حاکم حلاله

چپ د دفتر او نیستی حال
لې و او خاطر هغه ده به به به
دی په حمله وایی دهغه
مړی خړ خو لود د دنیا کی
مطری خلق تللی او تاثر
د ژوند تر پای پوری زما په
وجود کی باقی و او خلکه
می فورا د پرده فروشی
مخوس اصول لغوه او د
حمله د بد بونی اسباب می
مها نته غواړی کی - قاسی
انصافی و کی چی په ژوند
کی د دل تر مخو مو وولا
بل بی امتیاز او نا امتیاز
کارسته

لنگولن د ۱۸۶۵ - ۱۸۶۷
اپریل پر ۱۵ نېټه باندی د یوه
بالاينه خاين دور په اثر
سره مړ او په ټوله ملت لې
دغم کور بل و واده

سخن مجلی ته

پوه کتنه

عبدالرحمن بلوڅ

د سخن میاشتمی محدوده چې په ایران کې چېرې یو په حبه نه همه کچه کې د (بلوڅ او بلوڅی) تر عنوان لاندې د ساعلی علی اکبر حعفری په قلم پوه مقاله چېرې کړې ده، او په دې مقاله کې او موږ یې له کوال ډېر غورځی پرځی و هلی دی .
په ساعلی حعفری ډېر اړیځی حقایق هم بیان کړي دي مگر کوم وخت چې سپړي تار یځی حقایق بیا اول غواړي نو ورته سایي چې یواری تار یځ نه لکونه و نیسي او خپل احساسات پکښې داخل نه کړي .
په غواړم چې دغه لیکوال تحقیقات او غږې لې مؤسسې ته ورسېدې کړه او په کره نظر و و نه و گورم .

له آمواسه تر عربسه [۱]	دی شریک د لنگ په کار
زور لکیرانو مال و کړه	که سکندر و کسه نا تار
ددوی توان او واک نه لاله	دهن شاه نه و قسرار
سره لیک د لنگ په کار دی	دلار یځ په ټول ادوار
دوی په اصل سون بلوڅ دی	نه هل دی نه نا تار
دی زامن د پوه پلار	د آریسن له لوی تبار

د نوموړي لیکوال په عقیده بلوڅی ژباړه ایران په هیواد کې پیدا شوی ده او دده په اصطلاح دهغه خای مال دی وله ایران محبه بیا نور و خایونه نللی ده او غورنگه چې دده په مقاله کې راغلي دي «بلوڅ ماده وساده ده» چېل اصلي هیواد هیر کې دی . خو په ساعلی دې نه دی متفقت چې د بلوڅی ژباړه په برخه کې د ډېرو پوهانو محققین او متفکرین نظریې ، وجودی دی چې داندې په وروسته ټول لیکوالو ستونګونه وړاندې کوي :-

بلوڅی ژباړه او د پوهانو نظریې:

(۱) استاد حمیدي د پښتو ادبیاتو په تاریخ کې لیکي چې بلوڅی ژباړه د آریایی ژبو په (پارسی NON-PARSI) کورنۍ پښتو ژبې په زاند پورې اړه لري چې پښتو هم اساساً له دغې کورنۍ څخه ده . [۲]

(۲) پروفیسور سر، ی، جی گریرسن وايي: «له هغو ژبو څخه چې موږ یې نا پاره سووولو او د مېدیک ژباړې اطلاق هم پر کېدای شي د پام وړ ژبې دي چې په هغو کې پښتو، بلوڅی، غلچې او رومي شامل دي» . [۳]

[۱] (په عرب)

[۲] د پښتو ادبیاتو تاریخ استاد حمیدي لومړی ټوک ص ۴۷

[۳] د پښتو ادبیاتو تاریخ لومړی ټوک

چراغ نږدې پورته لیدل کېږي او په یادې ډول
آوښته یوه بلوغی ده. [۴]
(۷) میجر جورج د پښتو او بلوغی ژبو په
پرتله کې د هر چي دواړو ژبو ته پراگرت له
د پرتله ونه اخستی دی او د دواړو ترمنځ نژدې
ایښکي شته دغه ډول د کړنې ژبې اصلي منبع هم
بلوغی معلومېږي له پلوه [۵]

(۸) د اولس کالني لیکي اددې د پاره چي
دا حده د ثابته کړو چي بلوغی یوه اریایي ژبه
ده تر ټولو لومړی باید د دغې اریایي ژبې
ژبو ترمنځ یوه پراخه وکړو او پیاوړتیا او
طر یو ته مراجعه وکړو او موږ یی کالني
زیاتوی چي که چیري موږ د بلوغی ژبې فوئټک
(PHONETICS) ته په غور و غور او هغه د ورو
آریایي ژبو سره مقایسه کړو، معلومېږي چي

د ۱۹۵۶ کال د ۱۰ مه میاشتې مجله

(۳) ایجر جورج د بلوغی د کشری په سريزه
کښي وایي چي بلوغی ژبه د همدې اریایي
ژبو د اتصال کړنې ده او د دغې ژبې د پراختیا
لپاره بلوچستان دی دغه راز لوموړي وایي چي
د عربی ژبې تاثیر په بلوغی کښي خوراکی دی
او نسبت واورو همایه ژبو ته د عربی لغات په
بلوغی کښي کم دی. [۶]

(۴) د پراختیا د ایرة المعارف لیکي چي
بلوغی ژبه تر پخواني پلوه لا پخوانی ده
او د ژبه د پیاوړتیا لپاره نوڅخه ده پیدا-
شوی ښکاري ددې ژبې او اوستا ترمنځ نژدې
ایښکي شته مگر به دې کي هم شک نه شته چي په
دې ژبه کښي د فارسي، عربی و پراگرت اثر
نږدې پراخیدل کېږي. [۳]

(۵) د بلوغی میاشتني مجله د ۱۹۵۶ کال
د جولای د میاشتې په لسمه کښي د بلوغی ژبې
د مختلفو لهجودو پراختیا په ضمن کي وایي چي
بلوغی و په اریایي ژبه ده او کوم تاثیر چي
اور و اریایي ژبو پورې بل کړنې دی دغه ژبه هم
له ورو اریایي ژبو څخه منځ ته راغلې ده. [۳]

(۶) دغه راز د اولس مجله لیکي: دغه
خیال دی چي بلوغی د پلوه بدل شوی شکل
دی، مگر حقیقت دادي چي بلوغی و په ورو
ده، البته دا په چي ژمنی چي د ایراني وچستان
او د ایران سرحدونو ته نږدې او د واکو
بلوچان یو په ژبه د پیاوړتیا و لپاره ژبه اریایي
شرقي بلوچان د پیاوړتیا لپاره د همداسه ژبو
لکه سغدي او سرائیکي ژبو آثر لیدل کېږي. دغه
شرقي او غربي بلوغی کښي څه خاص سمباده و ل
نه ده او ازی د مختلفو لهجودو په وچه کښي

A. F. S. I-H-B LOCHI COLLOQUIAL DICTIONARY MAGO. GFARGE
W. F. S. GILDERTRON P. GE XXVI XI VI

(۳) د پراختیا د ایرة المعارف ۲۰۱ ص ۴۱۰-۴۱۱

(۴) بلوغی، ماهیتا ۱۹۵۶ کال - جولای - کراچی

(۱) اولس (پښتو ژبه) خصوصي ۱۹۶۴ کال کویته بلوچستان

(۵) بلوغی د کشری میجر جورج لومړی ۲۰۱ ص ۴۱۰-۴۱۱

باختري، مگر هندو باختري، يادوي، خانگي لري (هندي او باختري) -
د هندي ډلي پخواني شكلونه (دويده شاکرت او پراکرت) ژبي دي او انهي ژبي چي له هغي نه جوړي شوي دي (بنگالي، آسامي، گجراتي، سنډي، پنجابي) او نوري ژبي دي او په باختري کوراني کي کړدي فارسي، پښتو او بلوغي د مل دي چي ددوي پخواني شکلونه ورس قدیم اوستا يازندا او پهلوي ژبه ده. [۴]

(۹۰) د حدود العالم په کتاب کښي ليکل شوي دي چي: بلوچها که زبان ايشان بدسته شمال غربي لهجه اريايي متعلق است بعدها به کرمان مهاجرت کردند و از مهاجرين بعدی این سرزمين شمرده می شوند. [۴]

(۹۱) د برتانيا ټيکه د ايريه المعارف د (طرح ۱۰۰) تر عنوان لاندی ليکي چي د بلوچستان مشهور ژبي پښتو، بلوغي او جتکي دي چي په -INDO-IRANIAN (په (INDO-IRANIAN) ځانگه پوري اړه لري. (۹)

(۹۲) دغه ډول د کولمبيا د ايريه المعارف زياتوي چي بلوغي يوه او ډېر اريايي (INDO-EUROPEAN) ژبه ده. [۵]

(۹۳) امريکا د ايريه المعارف داسي چي بډوغي د بلوچستان ژبه ده او د ايريه المعارف (INDO-IRANIAN) ژبي يي ژبوله گروپ څخه ده په دې ژبه کي دوه ډيالکټونه ليدل کېږي ايرهيويي او بلوغي يا رخستاني. [۶]

(نور بيا)

د ايم يوه آريايي ژبه ده مثلاً:
بلوغي يک، پښتو يوه، هندي يک، سنډي اکهره، فارسي يک.
يا: بلوغي دوه، پښتو دوه، هندي دوه، سنډي دوه، فارسي دو کړدي مو.
يا: بلوغي ماس يا مات پښتو مو، هندي مان، فارسي مادر، کړدي مو.
يا: بلوغي ايراس يا ايرات پښتو ورو، هندي بهايي، سنډي با، فارسي برادر مگر دا چي آريا بلوغي په ايراني ډله کښي راځي يا په هندي کي يوه گډه خبره ده. ټلي چي ددواړو اثر په کښي شته او ځيني پوهان وايي چي بلوغي په لري ته لودي کېږي.

د ايم وايي چي بلوغي يوه آريايي ژبه ده چي د ايران د ختو څو ژبوسره زيات اړه والي لري او دغه پورتنۍ ژبي ټولي سره خو پښتو او له يوې موره زېږېدلې دي که څه هم بلوغي له سياسي انقلابونو او تاريخي واقعاتو څخه ډېر اغيزمن شوي ده خو بيا هم خپل اصلي شکل او څيره يي خوندي کړي ده. [۱]

(۹) د اريانا د ايريه المعارف ليکي: بلوچان چي د بلوچستان نوم هم له دغې کلمې اخلي شوي دي ددې هيواد نفوس زياته برخه تشکيلوي او ددوي ژبه د آريايي ډلي په هندواروپايي ژبو پوري اړه لري. [۲]

دغه راز نوموړي د ايريه المعارف زياتوي چي د آريايانو ټلپه ژبه چي (۴۰۰ ق م) په شاخوا کي پيدا شوې ده په لاندې پناخونو ويشله کېږي: جرمني، سېتي، روماني (ايطالوي، فرانسوي، هسپانوي، پرتگالي، سلاني، بالټيکي، هندو-

[۱] اوليس سالتا (په بلوغي ژبه) کونړه، بلوچستان ص ۸-۱۳ س ۱۹۶۳.

[۲] آريانا د ايريه المعارف ۴ ټوک ص ۴۰۴ س ۱۴۴۹.

[۳] آريانا د ايريه المعارف ۴ ټوک ص ۴۴۸ س ۱۴۴۹.

[۴] Encyclopedia Britonica Pag. 9. V3

[۵] The Columbia Encyclopedia New York 1754-1895

[۶] The Encyclopedia Americana p. 123

د بېکارۍ شدت

طاقت ولرم ۰۰۰ نور نور ماد ژوند
خجته څه نه دی پاتې ۰

څه مې په عمجن ډول دهغه
خوا نه کتلې خپل تر ټولو وګړاوه
ټول وجود لې وخت لېوالې و
د آه تر ګرځېدو وروسته لې وویل:

نېکلاي اندر یو پچه!! انفصوړ

ټوله ستا خپل دی ۰ یو معروفي

مثال دی چې وايي «هغه څوک

چې وغږایي خپل سر له آه

حلاکې نور یو د خپلو وینو او

فکر په کوي ښه یې در پیاوړه

چې تا فقط د آه سره دهغې د پيو

او شتمنۍ په لحاظ واوډه وکړ ۰۰۰

وروسته تر هغه ټول ژوند یې ټوله

موده کس د هغې یوه بشوي ۰

او ور له منو څه نه موی! او برعکس

دی دهغې د عصیانیت او نا آرامي

اسباب را وټول ۰ دهغې داساني

رپه او روح په پا کوو پټه و دی

څه اعتماد هم نه کوله ۰۰۰!

نېکلاي اندر یو پچه په چټکي

سره خپل لاسونه له مخ خجته لیري

کړه او پوښته لې وکړه

دا خبره هغې پنخپله ورته

ګرځېده ۱۹۹

لې دهغې پنخپله راته ویلې

ری!؟ زه دهغې له ټول ژوند خجته

خپلیم ۰ له هغې سره رما مینه

یوازې دهغې د نیکلاي په سپاه ده

ښکته په دې لحاظ له هغې سره

آه نه د کور ټولو د سده د کور

او د دغه ژوند سره ستا تر سر

پرستی لاندې وی ۰۰۰ او هم

نه دما شوما یو د خرڅ لپاره

ټاکل شوی مفرری ور کوی ۰

د زده کونکي راتګ د پښې

الوانې و په رڼه د بدلې بدن

سره یې ورو وویل:

البته که لې آهاسیمو ووا

فوله کړې ره به د یوه

شرا فتمند سړي په حیث

مذولیت پر غاړه ۰۰۰ مګر

زه هم فطیر او ایستمنم یم!

هر څه که ۰۰۰۰!

اخانه د کور خاوند

رده کونکي لاس وپوړي

خو واره لې و سور او په

نیولې آوار او خوشحالي

سره لې وویل: واقعاً چې

په ډېر شرافتمند سړي لې!

اشکر کوم ۰ په هر حال

زاته د قطنې نصیم دیولو

د پاره یوه مده وخت در کوم

په مصمت ډول فکر وکړه ۰

د کور خاوند د ده کونکي

څنگ ته پرچوک کېښووست

او په دواړو لاسو کې خپل

مخ پټ کړی و په بوعارولې

وویل،

رما پر سر دې څه ټکه

واچوله تاز ماد ژوند شوراره

وټولوله تاز ما هغه مالدیه

چې پر ما تر ټولو ځم ګرانه

وهر ما له لاسه وایستنه خیر

ره ۰ امان نه کوم چې د

دکس خطر نا کي پسي

مینه لرم چې هغه یوه د مرغه

پورنځ لیدلې انسانه ده ۰

د کور څښتن په عجب

ډول په داغی حال کشي چې

له چو کي خجته ولاړې دی

وویل:

نه شرافتمند سړي لې

د خدای په امان! انشاء الله

چې د بیکمرغه لې! البته بدې

ډاډه یم دغه خسري چې

رهور تر مېخ شویدی رهور

تر منځ به پاته شي

نېکلاي اندر یو پچه یوه

پلا او پښې وایسته او د ل

کور خوا ته وځو څخه د لاری

په مېخ کې له آهاسیمو ووا

سره محتاج شوی او له هغې

څخه لې پوښته وکړه ۰

څه قصه ده! په خپل ملګري

پسي ګرځي! ورته د کوره

چې څه حل لري او څه پلا

می پر سر وواچوله! به

دا هم راته ووايه چې آیا

دا فرصت لې موندلې دی

چې د خپل ژوند ټولې قصې

ورته وکړي! او پرېته خدای

شاهد دی ره به پوهیږم چې

ولی تاسې ښځې په دغه عمر

کسې دغسې عجیب رفتار

او اخلاق ومومي نور نو په

نېکلا سره نشي کولای چې

څو ازان په ام کې واړوي

په دغه وخت کسې دهغود

لطیفو روحیو او او مو

احساساتو سره باری کوي

او هغوی له ای معنی!

چټی خبری کوی، غنچه جملی چی تاهغه
ته نه دی ویلی ؟؟

ته می دپوسو په خاطر غوښتونی ؟؟ ستا په
احساساتو نشوم پوهیدی ؟؟ ته می عصمانی
اون آرا ټه کوی ؟ هر ه ۱۱۱

آنا سیمو نو نا په غضب شوه او په عصیانیت سره
لی وویل !

په ماهغه ته ټه نه دی ویلی ...

په خوا هاش کوم، خوا هاش کوم... زه ستا
حال ته توجه ارم او ټه آسره په خوا خوږی
وکړم... ټه مه پور پوره خوا ما مند او غوږ مالی
ه کوم فقط یوازی، په دهغه زلمی پر حال زړه
سوزی !! غومری پاک او نجیب سپی دی .

کله چی شپه توره و کور جاوند یوه بلاد
چکر او هوا خوری د باره له کوره ووت، دپه
ډیره عالی او خوندوره وه، وانی ټوله په زور
خوب بیدی وی داسی ایښده چی هېڅ طوفان
په داندوت و ناری چی هغوی له هغه درانه
خو په غنچه را پاهوی، ستور وپه آسمان کی
ستر ټکون نه وهل او له لیری غا په دبله لو آواز او نه
اوریدل کېدل .

ایکالای آند یو یخ د ټکو و نو په منځ کی
چکر واده ایا غا په نی غنچه دهغه زده کونکی
له غنچه سره و ووت .

د کور جاوند په تعجب سره پوښتنه وکړه ؟
ټه نه ټه ټه کوی ؟؟

هغه غلام په داسی حال چی ټه ډیر اړ ږدی دی
په خبر و شروع وکړه .

ایکالای آند ږیږچه !! غوږ و اوسه زه ستا
له ټولو شرايطو سره موافقه ارم مگر ... دهغه
حرفات غومری عجیب ایسی، ته یوه پلا بی
مقدمی وانی چی بد بڼه شوی تی ... ریڅ
کالی، دژوند شیرازه دی شکیدلې ده .

پنی اهداد وول ده ټه غنچه چی ټه ویلی
منظور دی ټه دی ؟

که ټه توهین شوی دی، هر غومری که زه
عقیده نارم مگر ستا دغوښتنی سره سم حاضریم
چی ستا دغوښتنی په مطابق رفتار وکړم که
دوال ستا د درد د تسکون باعث کرځی او ستادرد

آراموی زه حاضریم چی ټه نه وغواړی حتی
سل واره هم دوئل وکړم:

د کور جاوند په خندا کبی د غلمی په ملا
کی لاس اچولی او ویلی وویل :

په ټه یس دی ه فقط ستا سره یوه وږه
ټوکه وکړه، ددما موضوع ډیره وږو کی او بی
اهمیته ده، اصلاً دغه پسته اونا پا که پښه دا
ارزښت نه لری چی ټه وهری نا ارامه شی او
ډیری غوږی او عالی خبری پر هغی اثار کړی !
گرا ټه غلمیه بس دی ارا غه چی ولاړ شو او
چکر ووهو !!

و بجه اړه ستا په خبر وپه پوهیږم !!

لار مه هم نه ه چی په وپه هیږی پښه چی
کچییسی ه پستا وانی ارښته ده ! تعجب په و
کړی که پوهیږی چی زه د حیلې ما ندیسی په باره
کبی همداعقیده لرم البته ټه پیا یی چی زه
نا نه دا خبری وکړم مگر بیا هم نه تریوکی اندازی
پوری په دی باره کبی زینغه ټه او په دی خوا
کی زه ووت: مشترکی علاقې جاوندان یو
نو غنچه زه ستا سره پوست کیده خبری کوم
ار هېڅ شی در غنچه په ټوم ټا ټه په واضح ډول
وايم ددی د پلار قبر ... د هېڅ ارزښت لری
هر غه چی ټی ټا ټه ویلی دی درواغ او له حقیقت
خغه لیری دی دا بد مرغه او بی عقله پښه ده

گرا ټه حدای شاه دی چی دا ټوله رښتیا
دی ستا سره ټوکی له کوم .

زده کونکی په ډیر تعجب سره وویل :
دا ټه خبری دی ... دا چی هر غه وی ستا

اندیږه ده ؟

ای با با ټه اشکال خو لری ! یوه ورځ ره هم
ستا په شان ساده او دپه زړه جاوندوم او دخپل
حقیقت په اساس می له هغی سره واده وکړه
مگر اوس له حدایه غواړم چی له هغی خغه
حلاص شم مگر افسوس ... گرا ټه ! پیر ږوده !
حتی د فکر کولو ارزښت هم لری، زه پوهیږم
چی ټه له هغی سره کم علاقه او مینه لری فقط
دوژگار نیاد دت په اثر غواړی چی له هغی
سره لوبی وکړی و فرمایه !

[ټا ټه په ۲۴ مخ کی]

ارسطو او د هغه فلسفې معضلي

ایا له ټوله بدن څخه او که د بدن له ځینو برخو

څخه ؟

دغه مشا به ټوله چې : انسانانو په مابین .
کسی به یوه فاصله منځته راغی د ادلومې
فرضیې د باطلولو اثبات دی او د ارسطو دغه
عقیده و څېړنه (مندل) یای د نیا تا و معروف
عالم د هغه زور لږه جديات او څېړنې څخه چې
په [۱۸۸۴-۱۸۲۲] عیسوی کال کې کړې دي
چندانی پاته نه ده

د ارسطو علمي فکر و نه د بیولوژی په برخه
کسی چې او ه لویه علمي آبدیده ده پخ وخت
اپاره به د شر له پاره و نه وزی او دا باید وویل
شي چې بیولوژی د ارسطو د هغه عبارت د خو
پراکته او پر پاشانه افکارو څخه ده مگر ارسطو
هغه ته علمي جنبه ورکړه او په یوه مهمه کتنې
لې راوسته چې همدغه افتخار دده د ژوندی
ساتلو لپاره کافی دی .

د ارسطو نظر به د بدن بیا تری په هکله :

وايي چې ارسطو د بدن بیا تری په برخه کتنې
پخپل د دوی مشهور و کتابو کې لکه : پولايتکا وړه
توریکا دغه بحث کړې دی او لاندې عبارتونه
هم د دغو د د کتابو څخه ماخذ شوي دي .

ارسطو لومړی حال د شیانو له خطي نظره

تر مطالعې ا بحث لاندې نیولی دی او دی
دا رنگه والي :-

زه خپل احساسات او مشاعر خوښ لرم ځکه
دغه د خارجي عواملو د اړاک وسيله ده او
هر شی د دغو په واسطه زده کولای شو او محبوب
ترینه حس زما په زړه د باصري حس دی او دغه

حس له ت و نورو څلورو حواسو ته د علم په
راغوانې ولو کتنې څېړنه برخه لري ټوله انسانان
د هغه حسو او ادبوسو د بیا تری څخه چې د یوه
ما هر صنعت گر له لاسه را وړلی وي خولدا حلی او
ځکه چې د هر شی د زده کړې ذوق د انسانانو
په نهاد کتنې وجود لري او کوم شی چې په
ورته ښکاره شي هغه په حس کوی او د ذوق
احساسات لې را پارېږي او که وکړای شي نو
هغو نظریه په ځان ځان را وړي او په دې ته که
تلاشې حس انسان جديله او اغېزه شیانو
و خوښولو ته وړاندې کي .

د جمال تبیې د ارسطو په نظر

د ارسطو په سند د جمال تبیې درې شیان

دی

۱. نظام د خاطر د احساساتو د حدون .

ارسطو دغه درې شرطونه هم په طبیعت او

هم په جماعت کې پیدا کړيدي ځکه دی وایي .

« په یوه اطاق ښی د یانو او ډول په ښه

تر وېسوی وی او د یو ښه څر سم دوی څه په

طبیعت کې د کلماتو ټوله اجر اوې مرتب

او مطایروې او په طبیعت کې هیڅ شی د نظام

او قوا یو څخه عاری ندي و څرنگه چې نظام

او قوا یې په طبیعت کې دی او انسانان هم یو

حر د طبیعت دی نو که دده حرکات او سکات

په ټوله کې د قانون د اړه کړی حرکت

په لاسه دی و که د نا نو تر دائرې د باندې

قدم اړدی نو د ملاعتی او حرز بشه رد کړی

انسان که په خوږه ښه بیدېدلو او حرکت

کولو کتنې د خپل بدن طبعي نظام او قوا یې

لوګوانګی رهبر فاروقی
د الماسو اصليت او ماهيت

۴

مترجم عبدالقدوس [ن]

د کوه نور الماس

مطابق لي خپله لنگونه
دده پور اوده لنگونه لي
پر خپل سر باندې کښيږوله
شاهجاع چې دې له خپلو
قدیمو ملک خوړ وکړه / بله
اوده د لاسکې وروړه زما
سره لي دمها بت سنگ نومې
په قضيه کې زيات کومکوله
کړي وه نو دې پوره واده
چې نوموړې په لده سره
هېڅ رنگه غلا او ملک
حرامې و نه کړې مگر دې
ملعون دا ټول چمونه راوړه
د کوه نور او نور الماسو
د لاس و اوړ او په غرنی کوله
په ابتدا کې دده خيال و او
چې شاهجاع به کوه نور
زما د خبروې احسا او په بدل
کښي راګي او يا به لي ددې
سنگ دستي په موقع کښي
په جزوې قیمت را باغدي
خرڅ کړي او ختی چې لي
شاهجاع مستغنی وليدی او
دده دې خيال بلو کومه نېجه
ورکړه یوه ورځ لي په یوه
مخمل کښي د کوه نور
د غوښتلو مطالبه ختی
وکړه شاهجاع چې پدې
وخت کښي دده په مطلب یوه
شو او را ز به راز بهاني لي

ورته دمخه کړي .
ر لږچیت چې لدې لپاري مخه
لا کانه دو لولدي بلې لاري مخه
ور له راغی او شاهجاع ته لي یو
لیک و استاوه : په هغه کښي لي
لده . مخه پټنگ خوا هڅې وکړ
چې د الماس هر شومره قیمت
چې کپړي د هغه د تادی په امله
کښي پدې شرط چې په یوه واري
په لي نه غواړي حاکم را که شاهجاع
د زمانې د سردار د زياتو رښتو
په وجه پو اټکل قیمت ورته ولیکي
در لږچیت سنگ ددې لیک په جواب
پاړه لاسي و ووه او پوره متوین
شو چې نو سوړې الماس ضرور
ورسره به په لاسه شو وړ غوښته
تي پټنگ زړه لا لیک غاښي و وې
د نومړي قیمت په ټول وړ استول
سوی مگر شاهجاع هغه قبولي
نکړي او د کوم تړون و لیکه غوښته
لي ختی وکړه او داني هم ورته
ولیکه تر غوښتي کوم دست آویز
اوستد زما وستا په مابین کښي
لاس لیک نشي زه له ورکړي مخه
د کوه نور معافي غواړم .
وختي چې ر لږچیت سنگ دا
محسوس کړه چې له شاهجاع
مخه د الماس په آسانی سره نشي
لاس ته کولای نو عطا محمد نومي
د کشمیر حاکم لي پر دې بالدي

و کماره چې شاهجاع په
کومه بهانه سره کشمیر ته
ورو غواړي او هڅه لي بدي
کړي عطا محمد چې پوست
اعتقاد سرې او د پل پر ټول
لا خپدي شاهجاع ته لي
وايکه زه چې ستا له صدومي
مخلصا نو مخه پم غواړم چې
حق د ملک وي د کشمیر د
حکومت په در کولو سره ادا
کم او د شاه محمود په مقابل
کښي ستا هر ټول ملاتړي
و کم کله چې د لیک شاهجاع
ته ورسېدي خو را خوشحاله
سو بله چرت و هلو مخه
مخ پر کشمیر راړه شي او د
د کوه نور الماس تر ما بديسي
ته پرېنوده هغه د کشمیر تر
رسیدو پېښور ته ولاړي پدې
مقدد چې هلته ختی حراړي
اسباب غوړي کړي عطا محمد
چې دده د پېښور د لیکه خبر
سو خپل ولېنګر شو او له مشران
لي سره د پوښتني عسکرو
پېښور ته واستوله ظاهره
لي رنگه داپه وا غوښتي
چې ددوي لیک پېښور ته د
شاهجاع د حربي سامان
لیدلو په غرض دی مگر کله
چې نوموړي پېښور ته

ورسیدانه شاه شجاع بی به
بالاحصار کینی محاصره
او زانو بندای کشمیر ته
واستاده هلمه چی نوموړی
حاکم هر څه وکړ. نو نوموړی
الماس بی وکوتوانه وړه.
نملی څو په پای کی متعین
شو چی له شاه شجاع څخه
نسته اورنجیت ته بی وایکله
چی هلمه بی دده له مایندی
څخه حصول کړه د شاه شجاع
مایدانه چی وفادار بیگمه
نومیدله او د وفادار خان
اوروه یوه زړه وړه او پر
پښتو بیگمه پښتانه ده د مها.
راجار انجیت څو وېرو او ورو
چا او خطا نه استلای شوای
رنجیت چی یوه سوادې
لاری څخه خپل مقاصد داندی
اشم بیو لای او له هغی
بیوزلی پښمی سره درو
لار واخستله د کور ټول
اسباب بی څخه ضبط کړ غیر له
یوه او بی او داغوستوله کابو
څخه بی بل شی ورپرېښود
پدې اسبابو کی که څه هم
پر قیمتی الماس لاس
ورغله لاکن کوه نور چی
ده زړه پر بایلمی وکوتونه
وره نملی په اتدا کینی که
څه هم ده پر یوغت الماس
بانندی د کوه نور کمان وکی
مگر په آخر کی هغو کسانو
چی کوه نور بی لیدلی و
امیدور قطع ک له دې لاری
څخه چی بی څه ولاس ته

وراندیه یعنی د کوه نور الماس
په اخستنه سره موفق نشو نولی
شدای ظلم ته لاس ورته کی د
بیگمی خواری نوکران بی
واخستله او د دې څخه لېوې منع
کړه په شپو شپو به خواره شومه
نهاره ناسته وه جوړه له هومره
مصالحو بی (وفا داری پښمی
څخه وانه خستلای شوای .
بیگمی خواری چی دې
مصالحو ته وکته اوله بلی حوا
څخه بی میره په بند کینی ولیدی
نود کوه نور ورکړه بی مناحیه
وگرمه اورنجیت سنگ ته بی احوال
واستاده ورتا وې ویله تر دې
چی لا زیات رحمت راباندی
راولی لای بی څی اخستلای امداد
پښوالی په قول سره زه پدې
شرط د الماس تاندر کوم چی
ته شاه له بندی خانی څخه خلاص
وگره چی جای فکر په لاس
ورکی دی احوال رنجیت سنگ
له پری خوشحالی څخه په نڅا
راوستی او د پښی د شاه شجاع د
خلاصیت په فکر کینی شو .
د حدای کړه وه په دې وخت
کینی شاه محمود پر کشمیر بانندی
حمله وکړه اوله رنجیت سنگ
څخه بی د مرستی کولو حواش
وکی .
رنجیت مر کوزی چی به
دو ش اړیښمی تم انتظار نه و
سره له هغو پښو چی عظام محمد خان
ورسره کړی وه د محمود پله
ونیوله او د ځنو شرطو د قباونی

په شرط بی له محمود سره
عسکری امداد وکی هغه و
چی نوموړی حاکم مات او ملک
تې د محمود په لاس کی شو .
شاه شجاع چی پدې
وخت کینی په کشمیر کینی
بندی ودر انجیت سنگ سره
د عهد او پیمان په مطابق
نحس الحفظ لاهر راته واستول
شو هلمه بی حور املی نملی
ده او مایدانی د رنجیت
له لاسه څخه ولیدل په پای
کی مجبور شو یوه فرضی
عهد نامه بی ورسره وایکل
چی په هغه کینی د ځنو
شرطو ایضا کول رنجیت
پر ځان ومنله او وگروه لایک
په نامه او نور وند هبی
کنا به سره بی قسم و نه
واخیستله .
شاه شجاع چی له هری
خوالار پر ځان بنده ولیدله
او یوې خو ته بی مخ نه گردیدی
نو مجبور بی د کوه نور
ورکړی له غاړه کښې ووله.
په ۱۸۱۳ عیسوی سنه کی
یو هیئت چی عبارت له وزیر
عزیز الدین بهائی کور بخش
سنگ او جمهدار کهو سلا.
سنگ څخه و شاه شجاع دوی
ته د کوه نور دراو لو په
غرض واستول شوه مگر
شاه شجاع دوی ته جواب
ورکی او ورتا وې ویله
اور بیا

ساینس د پاروین نظر یات

تر دیدوی

۱. اصلي موضوع

د ساینس په دنیا کښی تکاملی سیر او تکثر

اول: دامیب حجرو د تکثر.

دوهم: د انسانی حجرو د تکثر

اول: دامیب حجرو د تکثر د تقاطع پر قانون ولادی.

دوهم: د انسان حجرو د تکثر د لقاء د قانون په اساس د ساینس د ولادی.

اول د تقاطع قوانین

د اقوانین بی له سازو و زمو مخه د کرو موزوم د تکثر په اساس خپل مراحل تیروی. یعنی دامیب په حجرو کښی سازو و موزو نه په سته کرو موزو موله دخپل انیساطی مراحلو له مخی د پرد د قانون په اساس سره جلا کپړی

او ددی دوه جنبو کرو موزو د غشاء په جدار کی فزیکي عوامل اجرا کپړی او ددی دوه جنبو کتلوی توازن غشاء په نورمال پول سره ویشی او دیوی امیبی حجری مخه دوی امیبی جلا جلا حجری تشکیل کپړی او یو د بله بپولوی ارتباط هم نه سره لری.

دوهم لقاء قوانین

د اقوانین د ساتن تر موزم تر شعاع لاندی د کرو موزوم د تکثر په اساس منځ ته راځی هغه وخت چی ایم-پیر میوم مذکر او ایم-پیر میوم مؤنات خپل غاڼو له سره یوځای کی او ملکه حجره تشکیل کی ددی منځی حجری په دوه قطبو

انسانی کرامت د ساینس په دنیا کی اساسی رکن ګڼل کیږی.

د انسان خلقت د ساینس په عالم کی د لوی قدرت کار نامه ده چی: د بپولوی پر دوا نیمو بناسویده اما د پاروین دخپلو نظریات په لړ کی لوانی د ژوانان په خلقت دامیب دامیب په سلسله را شروع سویدی.

او د امیب د سلسلی مخه د ذوحیاتو دوری ته داخل سوی او د ذوحیاتو دوری په سلسله کی د غداریه حجرات تشکیل سوی او د غداریه حیواناتو په لړ کی انسان منځ ته راغلی دی. په عوامی توګه د پاروین د نظریی یادونه:

پاروین داسی نظریه لری

چی د ژوانان د تخلیق په اول کی میب ژوانان په خیره ظاهر سو او دامیب د تکاملی سیر مخه د چنگښی په غیر حیوانان منځ ته راغله چی په وچه او اوږو کی له ژوانان ګاوه او د چنگښو د تکاملی سیر مخه د بیز و ګاوه او په غیر حیوانان منځ ته راغله او د بیز و ګاوه د تکاملی سیر مخه انسانانو موجودیت وموندی

د نظریات ساینس تر دیدوی او د بپولوی په چوکاټ کښی ارزښت نه لری.

اوس د ساینس بپولوی علومو ښکاره کړه چی انسان مستقل مخلوق و د کرامت لوند دی او پدی پاره کښی د پاروین نظریات ټوله تر دید او د منلو وړ نه دی.

د دوحیاتینو په باره کي دې اړوین تردید!

د دوحیاتین حیوانات هم د ژوندانه په اساس
د انسان د ژوندانه قوا لپه نوسره نه کېي بدولکي
نو پیر لري د دوحیاتینو حیواناتو لکه د کثیر د هڅو
په آزاده هوا کې سر ته رسېږي .

او د انسان لکه د خپل داخل موجودیت
کې بشپړ کېږي .

او د دوحیاتینو د وینې تر کپ د مسود مخلوط
په اساس منځ ته راغلی دی .
او د انسانانو د وینو سیستم د اوسپنې د مخلوط
په اساس تر کپ شویدی .

د دواړوین قضاوت اوس د وینو د ګروپ په
اساس ساینس تردیدوي .
یعنې هر لکه کېدای شي چې د مسود وینې
ګروپ د اوسپنې د وینو په ګروپ تبدیل شي .
د اتمل د یوولوژي په قوا لپه کي امکان
نلري .

او د یوولوژي قوا لپه مخي د دوحیاتینو
د تکامل لکه انسان موجودیت لري مولدلی
لکه چې دا پته لکه د ژوانا ته د خلقت د دوحیاتینو
او انسانانو د وینو ګروپو فرق درلود .

د فقاریه حیواناتو او انسانانو بیلوالی

هر چاته دا غږ کیده چې حیوانی ډلی
د زوج په صورت خپل لسل ته بیا ورکوي .
او د هری ډلی لکه یو ډلی یا نیمي فعالی حجری
دارتقاء هرا حل سر ته رسوي او د هری ډلی
حیواناتو د خپلې ډلې لپاره دی او د هری ډلی
حیواناتو لکه یو نیمي فعالی حجری د بلې

کښې دوه لکه لکه ستوری د سانتر وړوم په
نامه پیداسي .

او د دوه لکه ستوری د واقعیت له مخه
ډېر کوچنی دی خپله د هماغ او جاذبه قوه پر
ګرو وړومو باندې واچوي او د دې شعاعو تر
موجولاندې ګرو وړومو نه خپل تکثیر ته دوام
ورکوي .

او د سانتر وړومی قطبولو د جاذبې پر
قدرت ګرو وړومو نه سر جلا کېږي .

او ګرو وړومو نه د جفت په حال کې به د دوه
جندو ویشل کېږي او هر ه جند په لکه نه د حجری
شکل غوره کوي او د لکه په قانون کې به داسي
هرا حوا لکه اجرا کېږي .

د لکه د قانون په حجری لکه یوولوژیکي
ارتباط همیشه قائم وي او حجری یوله بله

هر یو وخت لسی بیا بدلای او یو د بل په جدار
کې تر یوه ارتباط لاندې خپل فعالیت ته دوام
ورکوي .

تاسي د دې دوه قوا لپه د تشریح لکه یوه
سواست چې د لکه طبع او لکه قوا لپه یوله بله یول
قوا لپه لري .

چې دا پته لکه د ژوانا ته د خلقت په لکه لکه
نو لکه منځ ته راغلی دی .

د دې دوه قوا لپه له مخي د دواړوین نظریات
د ساینس په دنیا کې تردید او د منلو وړ ندی ولی
چې دا د یو د حجری سیستم او د انسان د حجری
سیستم د ساینس له پلوه یو ډول لاندې د اتم لکه لکه

او د انسان لکه لکه پر جلا جلا لکه لکه یوولوژیکي
سیستم بیا ویدی .

او له دې سبب د دواړوین نظریات نشو منلای .
د ساینس علومو د اتم د ژوانا نه قوا لپه
د حیواناتو د ژوندانه قوا لپه او د انسانانو
د ژوندانه قوا لپه د هېدا او حجراتو له مخي
سره تفریق کېږي .

آولنکی نثار احمد (رېبا)

دنړی مشهور نقاشان

آبر

د فرانسې يو مشهور رسام و چې دنارېنې ناظرې نقاشي ئې کولې چې دنمېاله او علي سېک خاوندو په ګرو فويل کې پيدا شوېدی او په ترانس کې مړ شوېدی ۱۷۵۱ څخه تر ۱۶۰۸ م پورې ده د پېر و له اېکلي دي چې مهم اړخونه دي : ملاريا، طبل او د مسیح خوب .

البانو فرانسکو

يو اېتالوي نقاش چې په پو لنو نيا کې زېږېدلی دی او د ۱۵۷۸ څخه تر ۱۶۶۰ م پورې ئې ژوند کاوه ده لومړی معلم کيلورې او بيا کراکسي و . آلبانو فرانسکو په روم کې اکاډمي افتتاح کړه او هلته ئې په نقاشي دروغ و کړه او مهم آثار ئې د اېکلي چې اکثره يې په پو لنو نيا کې او نور يې په لور فلورانس او لېونگرډ کې سته دي .

آلبرتي ليون باتستا

د ۱۴۰۴ څخه تر ۱۴۷۳ م پورې زوئد کاوه يو اېتالوي نقاش شاعر، فيلسوف، موسيقي دان او معمار دی چې په لائېنې غزلو ويلو کې يې پوره مهارت درلود او مشهور افري کلام دی اېلودو . کيس دې چې په موسيقي کې ډېر شهرت لري او د معماري آثار يې په ماني اکانسو او کاسيو او نور شونډا نيوک ليدنه کېده .

آتمينه

يو مشهور فرانسوي نقاش دی چې د ۱۸۱۸ څخه تر ۱۸۷۸ پورې ژوند و (ديوي مور وروستنی ب المول) دده نقاش مشهور و نابلو کانو څخه دي .

پلټنې غواړي تش په خبر و نه حل کيږي د امر ا جل د ساينس (پو لوزي) تر څېړنې لاندې بې لړ او بېاته کيدای سي بايد موږ په تشو نظر يو او غواړو افکار و نه غواړو بايد د ساينس په دايه کيښ خپل افکار په ساينسي اوکي روښانه کواو پر سمه لار خپل حرکت نه دوام ورکو چې د حقيقت منزل ته ورسيږو او د قدرت، ظاهري زور و ولېوک ته حاضر سي .

ډلې لپاره مؤثر نه دي .
ځکه چې د امتزاج قوانين
په خپله ډله پورې اړه لري
او د هرې ډلې له پاره خپل
امتزاجي قوانين سته .

د پو لوزي کې (لوانينو)
له مخې که موږ د انسان نيمه
قېواله حجره د پو لوزي کې
او لېل کيږي په اساس به
آولو حيوانانو کې امتزاجان
کو غير له انسان څخه به
هېڅ ډول حيوان کې د تکثير
نتيجه نه وړي .

ددې څخه پوهيږو چې
انسان د هېڅ حيواني ګروپ
او ډلې سره اړتيا نلري .

او پدې پاره کې هم د
ډاروين نظريات غلط او دمللو
وېنه دي .

د ساينس په دايه کې انسان
مستقل مخلوق او د کرامت

خاوند دی او د انسان تکامل
او نسل د انسان پر ظاهري
موجوديت بناسويدي .

انسان د خپل خلقت له مخې
دلوي قدرت کارنامه ده .

چې د ژوندانه په عمل
کې ئې د خپلو مېړه صفاتو
اوله بڼه خواص او ادراکاتو
په مرسته د انساني کارنامو

نوي دنيا منځ ته راوستلي ده
ددې څخه پوهيږو چې
د حيوانانو د تکامل سيرا او
د انسان د تکامل سيرا يکي

سفر

محبوبې د سهار پروخت چې دې زما په غوږ کښې په ډېره لږمه
لهجه سره وويل چې زه او ته به په هغه ياد ياداره کښته کې ودر ياب
ته ولاړ شو او هيڅ څوک به د دغې پر مخ له دې سره څخه وهغه
نامعلوم نه خبر نه وي .

په هغه لوی سيند (اوقيا نوس) کې چې ستا په وړاندې آرام
او پټه خوله دی زما زړه وړولکې نغمې به لکه هغه آزادې غږې
خپراړې .

آيا لوهغه وخت نه دی رارسېدلی ؟ او اوس کارونه وړاندې سته
افسوس .

چې نېټه د آسمان پر مخنيو واپور ته کېږي او درياني خاچونه
په هغه تور کې چې ژردی لست او ورک شي و خپلو غاښونو ته الوزي
آه د غنډه پړان په کله پريسي ادا کښې به کله لکه هغه وروستني
وړانگې د غږې په تور ودرېدلو کې رهي شي .

د [رېدي] ترجمه

د گولښته اثر

نیکو کاران پر خپل حال پریږدي

که څوک خوښه حاله وي هسما به ئې افسرده وي او هغه ورځ چې
همسایه ئې خوښ وي بهادی به یوه غم اخته وي .

یوهان هم دغه رنگه دنا پوهانو د خشم او کینې څخه پرېږدي اما
کله چې یو ددوی څخه مړ شي نو خلک پر هغه ژاړې او ویشو واخ کوي
او پر نامه ئې اعانه ټولوي چې دده په یادونه یا د تکرار جوړه کړي او
نوم ئې دابد پاره ژوندي وساتي

که زما څخه پوښتنې وایم ، چې د خدای پر پار نیکو کاران لا اقل
په لمر ۳۳ پر خپل حال پریږدي او په دوی اړه مه اړي او په خپله به
ډیر خوښ وي .

د پيغلي [فرېدي] ترجمه

به پورانی عکس کتبی درضا کار و میرمنود هیئت غری چپی نگاه کرده
 مخکنی کنندهار ته درضا کار و میرمنو موسی ته دهرستی
 دور کپی به غرض راغلی وی دکندهار درضا کار و
 میرمنود غی و آمری سره لبدل کپری .